

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากการอ้างอิงฮะดีษเมาฎูอ์ในกรณีความเชื่อ และการปฏิบัติอิบาดะฮ์ของสังคมมุสลิมใน 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาหลักความเชื่อ และการปฏิบัติอิบาดะฮ์ตามหลักการอิสลามจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า

หลักความเชื่อ หรือ หลักการยึดมั่น ตรงกับคำในภาษาอาหรับว่า “อะกีดะฮ์” แปลว่าผูก ขันให้แน่น ทำให้มั่นคง มัดใจ ยึดเหนี่ยวกัน สำหรับในทางวิชาการหมายถึง การเชื่อมั่นอันแน่วแน่และยืนยันทันอย่างมั่นคงต่อหลักการศรัทธา (อีมาน) และหลักการสำคัญทางศาสนา (อุกุศูดดีน) รวมทั้งเชื่อต่อทุกสิ่งที่ได้รับการยืนยันจากศาสนทูตของอัลลอฮ์ ﷺ ทั้งกิจการงานด้านจิตใจ ด้านความรู้ และด้านคำพูด ดังนั้นสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์นำมายึดถือด้วยความรู้สึกเชื่อมั่นศรัทธาอย่างแน่วแน่ว่าเป็นความจริง ไม่ว่าสิ่งเหล่านั้นจะเป็นความถูกต้องหรือไม่ ล้วนถือเป็นอะกีดะฮ์ทั้งสิ้น

หลักความเชื่อในทัศนะอิสลามถือเป็นประเด็นที่สำคัญและละเอียดอ่อนที่สุด เป็นประการแรกที่บรรดาศาสนทูต และนบีทั้งหลายต่างพยายามสั่งสอน และอธิบายความอย่างละเอียดเนื่องเป็นรากฐานสำคัญของอิสลาม การปฏิบัติต่างๆจะถูกต้องและเป็นที่ยอมรับได้ก็ต้องสอดคล้องกับประการดังกล่าวเท่านั้น ตลอดถึงอุละมาอ์ทั้งหลายต่างได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอะกีดะฮ์ และเขียนและแต่งตำราขึ้นมามากมายเพื่ออธิบายข้อตัดสินหรือหุกมต่างๆให้สามารถแยกแยะสิ่งต่างๆที่เป็นปรปักษ์หรือสร้างความเสียหายต่ออะกีดะฮ์ได้ เช่น ชิริก กุฟรฺ นิฟาก คุรอฟาต หรือบิดอะฮ์ เป็นต้น ด้วยหลักความเชื่อ หรืออะกีดะฮ์ที่ถูกต้องและปลอดภัยจากความเชื่อเปียงเบนทั้งหลายเท่านั้น

หลักความเชื่อ หรืออะกีดะฮ์ในอิสลามมาจาก 2 แหล่งสำคัญคืออัลกุรอานและอัล-สุนนะฮ์ สำหรับแหล่งอ้างอิงอื่นๆนอกจากนี้ เช่น กียาส (การเทียบเคียง) หรือการใช้ปัญญาของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆย่อมมีอาจนำมาเป็นแหล่งอ้างอิงในเรื่องหลักความเชื่อได้เป็นอันขาด เนื่องจากมีลักษณะเป็นเพียงการคาดคะเน (ค็อนนียะฮ์)

สาเหตุการเกิดการบิดเบือนทางด้านหลักความเชื่อ หรือการเปียงเบนออกจากอะกีดะฮ์ที่ถูกต้องในสังคมมุสลิมนั้นศึกษาพบว่าเกิดจากหลายสาเหตุที่สำคัญ คือ

- 1) ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักความเชื่อ (อะกีดะฮ์) ที่ถูกต้อง

2) ยึดติดกับวิถีทางผิดๆที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทั้งที่สิ่งนั้นเป็นความมดเท็จ อีกทั้งไม่ยอมเปิดกว้างรับสิ่งใหม่ที่แตกต่างมันเป็นสิ่งถูกต้อง

3) ความเชื่อสุดโต่งต่อบรรดาศาวะลี และคนศอลิห์

4) การเชื่อเฉพาะเตาฮีดอัลรูปียะฮฺ และปฏิเสธเตาฮีดอัลอูลูฮียะฮฺของอัลลอฮ์

สำหรับสิ่งที่เป็นปรกษ์ของอะกิดะฮ์ที่ถูกต้อง หรือสิ่งที่เป็นเหตุทำให้อะกิดะฮ์ หรือหลักความเชื่ออันพึงมีต่ออัลลอฮ์ ﷻ เสียหาย หรือบกพร่องไปนั้น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการหลัก คือ ชิริก กุฟรฺ และคฺรอฟาต ดังนี้

(1) ชิริก ทางภาษาแปลว่า การมีหุ้นส่วน หรือภาคี ส่วนทางวิชาการ หมายถึงการเชื่อหรือแสดงออกซึ่งรูปแบบต่างๆ ของการเคารพภักดี (อันพึงมีต่ออัลลอฮ์) แต่กลับแสดงต่อสิ่งอื่นด้วย ซึ่งอาจเกี่ยวกับคุณลักษณะแห่งการเป็นพระเจ้า (รูปูบียะฮฺ) หรือลักษณะแห่งการเป็นผู้พึงถูกเคารพภักดี (อูลูฮียะฮฺ) ชิริกถือเป็นความผิดบาปที่มหันต์ หรือ ร้ายแรงที่สุด โดยเฉพาะการตั้งภาคีโดยการเจตนาจงใจถือเป็นความผิดบาปที่อัลลอฮ์มิทรงให้การอภัย トラบใดที่เขายังไม่สำนึกและถอนตัวจากสิ่งเหล่านั้นอย่างเด็ดขาดเขา และมีผลทำให้การงาน (อะมัล) ที่ดีงามทั้งหลายที่เพียรกระทำมานั้น ต้องสูญสลายและไร้การตอบแทนใดๆ

(2) กุฟรฺ ทางภาษาแปลว่า ปกปิด ปกคลุมไว้ ส่วนทางวิชาการ หมายถึง สิ่งที่เป็นปรกษ์หรือตรงข้ามกับอัลอีมาน (การศรัทธา) หรือการจงใจปฏิเสธในสาระสำคัญที่มีผลทำให้ความเป็นมุสลิม (ของเขา) ต้องบกพร่องหรือขาดความสมบูรณ์ไป อาทิเช่นการปฏิเสธสิ่งใดๆ เป็นเป้าประสงค์สำคัญของสองประโยคปฏิญาณ การจงใจปฏิเสธสิ่งต่างๆ เป็นข้อใช้หรือข้อห้ามทางศาสนา และประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกุฟรฺ คือการเสแสร้งแกล้งว่าศรัทธาเพียงภายนอกแต่แอบซ่อนการปฏิเสธ (กุฟรฺ) ไว้ภายในจิตใจ หรือเรียกว่า “นิฟาก”

(3) คฺรอฟาต ทางภาษาหมายถึง เรื่องที่อุปโลกน์ขึ้นมาจากความเท็จ หรือสิ่งต่างๆที่มีอาจเชื่อถือได้ และเกินเลยจากความเป็นจริง เป็นเรื่องเล่าปรัมปราที่สืบสานเชื่อกันมานับแต่โบราณกาล ทางวิชาการ “คฺรอฟาต” หมายถึง ความเชื่อมงายที่ได้จากการเล่าขานต่อกันมาจากอดีตซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับด้วยหลักการอิสลาม และหลักเหตุผลใดๆทางปัญญา หรืออาจรวมความถึงพิธีกรรมหรือประเพณีท้องถิ่นอันเกิดจากความเชื่ออันมงายที่สืบสานต่อกันมาจากบรรพบุรุษนับแต่โบราณ เช่น ความเชื่อมงายเกี่ยวกับภูิน ชัยภูอนและวิญญาน กะรอมมาต หรือความมีอำนาจบารมีของบุคคลสถานที่ และความเชื่อมงายเกี่ยวกับการปกป้องรักษาด้วยเครื่องรางของขลัง หรืออะซีมัดต่างๆ อันขัดต่อหลักการอิสลามม เป็นต้น คฺรอฟาตถือเป็นสิ่งต้องห้ามอย่างหนึ่งที่บางประการเป็นชิริกชัดเจนหรือบางประการก็เข้าข่ายความมงายที่อาจนำสู่ชิริกได้

ส่วนอิวาตะฮ์ในทางภาษา หมายถึง การนอบน้อม การยอมจำนน ความหมายทางวิชาการคือ เป็นคำที่รวมถึงทุกพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งจากคำพูด และการกระทำที่เปิดเผย และ

ซ่อนเร้น ที่แสดงออกเพื่อหวังในความรักและความพึงพอใจของอัลลอฮ์ ﷻ อิบาตะฮ์ต่างๆ แบ่งออกเป็นประเภทหลักๆ ได้ 2 ประเภท คือ 1) อิบาตะฮ์บาญินะฮ์ คือ อิบาตะฮ์ต่ออัลลอฮ์อันแสดงออกมาจากภายในจิตใจส่วนลึกที่ผูกพันต่อพระเจ้า 2) อิบาตะฮ์ศอฮิเราะฮ์ คือ อิบาตะฮ์ต่ออัลลอฮ์อันแสดงโดยอวัยวะภายนอก และอิบาตะฮ์ประเภทต่างๆ มีระดับความสำคัญในทางบทบัญญัติที่ลดหลั่นต่างกัน เช่น ฟิรฎูหรือวาญิบ และมัันดูบหรือมุสตะฮับ เป็นต้น

อิบาตะฮ์ในอิสลาม มีแหล่งอ้างอิงสำคัญจาก 2 แหล่งเช่นกัน คืออัลกุรอาน และอัลสุนนะฮ์ เนื่องอิบาตะฮ์เป็นหลักการประเภทเตกกีฟียะฮ์ ที่จำเป็นต้องปฏิบัติโดยสอดคล้องกับบัญญัติศาสนา ซึ่งอิบาตะฮ์ที่ถูกต้อง และได้รับการตอบรับ หรือได้รับการตอบแทนผลบุญจากอัลลอฮ์ ﷻ นั้นต้องประกอบด้วย 2 เงื่อนไขสำคัญ คือ 1) เจตนาบริสุทธิ์ (อิคลาศ) ต่ออัลลอฮ์ ในการปฏิบัติ และ 2) ปฏิบัติอย่างสอดคล้องตามบทบัญญัติ หรือคำสั่งของอัลลอฮ์และแบบอย่าง (หรือสุนนะฮ์) ของท่านเราะสูล ﷺ เป็นสำคัญ หากผู้ใดจงใจละเมิดฝ่าฝืนต่อสิ่งที่บัญญัติไว้ในอัลกุรอาน และสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ บุคคลผู้นั้นย่อมเข้าข่ายผู้ละเมิด คือตกอยู่ในฐานะของผู้ปฏิเสธศรัทธา (กาฟิร) หรือผู้ฝ่าฝืน (ฟาซิก) หรือเป็นมุสลิมที่ทำชั่ว (อาศีย์) และสำหรับมุสลิมที่มีได้จงใจละเมิด แต่เนื่องจากความเขลา หรือผิดพลาดโดยไม่เจตนา เขาย่อมมีโอกาสได้รับการอภัยและรับการพิจารณาจากอัลลอฮ์ ﷻ

สำหรับสิ่งที่ทำให้อิบาตะฮ์เสียหายประการหนึ่งคือ “บิตอะฮ์” ซึ่งทางภาษาแปลว่าการอุทริสิ่งหนึ่งๆ ขึ้นมาใหม่ ส่วนในทางวิชาการ หมายถึง อุทริกรรมในเรื่องศาสนาซึ่งขัดแย้งกับอัลกุรอาน สุนนะฮ์ อิจญ์มาฮ์ ตลอดจนทั้งแนวทางของสะลัฟอุมมะฮ์ และกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางศาสนา ทั้งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หรืออิบาดะฮ์ บิตอะฮ์ส่วนใหญ่ที่เห็นได้ชัดเจนคือบิตอะฮ์ในเรื่องราวเกี่ยวกับอิบาดะฮ์ ส่วนในเรื่องราวอื่นๆ ที่เกี่ยวกับมูอามะลาต หรืออาดาต (ประเพณี) ล้วนๆ ย่อมไม่ถือเป็นบิตอะฮ์ ยกเว้นถูกปฏิบัติโดยเชื่อมโยงกับเรื่องอิบาดะฮ์ (หรือตะฮ์อับุด) ก็ย่อมกลายเป็นบิตอะฮ์ได้เช่นกัน บิตอะฮ์ในทางศาสนาทุกประเภทล้วนเป็นสิ่งต้องห้าม และหลงผิด และเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในหลักการศาสนา ไม่ว่าจะในเรื่องความเชื่อ หรืออิบาดะฮ์ก็ตาม ซึ่งระดับความรุนแรงของความผิดนั้น จะขึ้นอยู่กับสภาพของบิตอะฮ์ในแต่ละพฤติกรรม เช่น บางบิตอะฮ์เป็นกุฟร (ปฏิเสธศรัทธา) อย่างชัดเจน และบิตอะฮ์บางอย่างเข้าข่ายฐานความผิดเป็นสื่อนำไปสู่การตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์

และตามหลักการอิสลามถือว่าการอ้างฮะดีษเมาฎูอ์เป็นหลักฐานทั้งในกรณีความเชื่อ และการปฏิบัติอิบาดะฮ์ นั้นเป็นสิ่งต้องห้าม เนื่องจำเป็นต้องได้มาจากหลักฐานที่ถูกต้องและชัดเจนเท่านั้น ฉะนั้นการอาศัยหลักฐานอื่นๆ ที่ไม่ถูกต้องย่อมนำไปสู่การเบี่ยงเบนและหลงผิดในทางศาสนา เช่นการอ้างฮะดีษเมาฎูอ์ หรือฮะดีษปลอม รวมถึงฮะดีษฎะอ์ฟิฎุดัน ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดชิริก บิตอะฮ์ คุรอฟาต และสิ่งแปลกปลอมต่างๆ ขึ้นมาในสังคมมุสลิม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์ทัศนะบรรดานักวิชาการมุสลิมเกี่ยวกับฮะดีษ
เมฆูอ จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า

ฮะดีษเมฆูอ ทางภาษาหมายถึง ฮะดีษ หรือเรื่องราวที่ถูกอุปโลกน์หรือปลอมแปลง
ขึ้น ส่วนความหมายในทางวิชาการ หมายถึง ฮะดีษประเภทหนึ่งที่ถูกแอบอ้าง หรือเข้าใจกันว่าเป็น
คำพูด หรือเรื่องราวที่พาดพิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ~~ﷺ~~ แต่ได้รับการพิสูจน์ตามหลักวิชาการฮะดีษด้วย
กระบวนการตัดครีจญ์และตะฮ์กี้อย่างชัดเจนว่าจริงแล้วเป็นเพียงคำพูดจากบุคคลอื่นซึ่งถูกอุปโลกน์
ขึ้นโดยจงใจเพื่อเป้าหมายบางประการ หรือถูกถ่ายทอดต่อกันมาด้วยความเข้าใจผิด ทั้งนี้ลักษณะ
ความเป็นฮะดีษเมฆูออาจเกิดขึ้นเฉพาะในส่วนตัวบท (มะตัน) หรือสายรายงาน (สะนัด) ของฮะดีษ
นั้นๆ ก็ได้ ด้วยเหตุผลทั้งปวงฮะดีษประเภทนี้จึงไม่สามารถใช้อ้างอิงเป็นหลักฐานทางศาสนาในกรณี
ใดๆได้ อีกทั้งไม่นับเป็นฮะดีษที่ถูกต้องในความหมายที่แท้จริง หรือเป็นเพียงฮะดีษฎะอ์ฟีในระดับที่
เลวที่สุด

ฮะดีษเมฆูอแตกต่างจากฮะดีษฎะอ์ฟี คือ ฮะดีษฎะอ์ฟี หมายถึง ฮะดีษที่ขาด
ความสมบูรณ์ในคุณลักษณะหนึ่งๆ ของความเป็นฮะดีษระดับเศาะฮี้ฮ์ หรือฮะสัน ซึ่งมีข้อแตกต่าง
จากฮะดีษเมฆูอใน 2 กรณี คือ 1) กรณีของการนำไปรายงาน ซึ่งบรรดาอุละมาอ์ส่วนใหญ่มีทัศนะว่า
อนุโลมให้ใช้อ้างอิงได้เฉพาะในกรณีเรื่องราวเกี่ยวกับการส่งเสริมทำความดี (พะฎอฮิล) ห้ามปราม
ความชั่ว การเล่าเรื่อง หรือข้อคิดคำสอนต่างๆที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับเรื่องหลักความเชื่อหรืออะกีดะฮ์ และ
การใช้ตัดสินข้อชี้ขาดปัญหาศาสนาในประเด็นฮะลาล หรือฮะรออมโดยเป็นไปภายใต้เงื่อนไขบาง
ประการเท่านั้น 2) กรณีของการนำไปใช้เป็นหลักฐาน ซึ่งฮะดีษฎะอ์ฟีมีหลายระดับและชนิดที่
แตกต่างกัน เช่นฮะดีษฎะอ์ฟียะสีร็อนบางชนิดถูกอนุโลมให้ใช้เป็นหลักฐานทางศาสนา หรือสามารถ
ยกระดับเป็นฮะดีษฮะสันลัษีฮ์ยริฮ์ด้วยเงื่อนไขบางประการ ตลอดทั้งใช้อ้างอิงเป็นหลักฐานได้เช่น
ฮะดีษฮะสันทั่วไปได้ อันแตกต่างจากหะดีษเมฆูอที่ไม่อนุญาตให้นำไปอ้างเช่นนั้นได้เนื่องถูกพิสูจน์
แล้วว่าเป็นการกล่าวเท็จชัดเจนและห้ามนำไปอ้างอิงเป็นหลักฐานหรือนำไปปฏิบัติโดยเด็ดขาด

และฮะดีษเมฆูอแตกต่างจากฮะดีษฎะอ์ฟีตัน คือ ฮะดีษฎะอ์ฟีญิดตัน หมายถึง
บรรดาฮะดีษต่างๆที่ผู้รายงานถูกวิจารณ์หนักในกรณีขาดคุณสมบัติด้านคุณธรรม (อะดะละฮ์) เช่น
กล่าวเท็จ และคุณสมบัติด้านความแม่นยำ (ฎ็อบฎุ) เช่นความจดจำบกพร่องรุนแรง ได้แก่บรรดา
ฮะดีษฎะอ์ฟีในระดับคุณภาพเลวทั้งหลาย เช่น ฮะดีษมัตุรุก ฮะดีษมุนักร์และฮะดีษมัฎรูห์เป็นต้น
ฮะดีษฎะอ์ฟีญิดตันระดับต่างๆ ถือเป็นฮะดีษที่มีสามารถนำไปรายงาน หรือใช้อ้างอิงเป็นหลักฐานใน
เรื่องใดๆ ทางศาสนาได้เช่นเดียวกับฮะดีษเมฆูอ เพียงแต่อยู่ในระดับที่เลวน้อยกว่าเท่านั้น

ส่วนสาเหตุการแพร่หลายของฮะดีษเมฆูอในทัศนะของอุละมาอ์มุสลิมจาก
การศึกษาพบว่าการก่ฮะดีษเมฆูอน่าจะเกิดขึ้นในช่วงปลายของศตวรรษแรกแห่งฮิจญ์เราะฮ์ศักราช
มาแล้ว คือหลังปรากฏความพยายามการกล่าวอ้างสิ่งต่างๆต่อท่านนบีมุฮัมมัด ~~ﷺ~~ ตลอดทั้งเกิดความ

ขัดแย้งทางการเมือง และความแตกแยกมากมายระหว่างมุสลิมในช่วงดังกล่าว ด้วยหลายสาเหตุ เช่น

- 1) การเกิดกลุ่มเบี่ยงเบนต่างๆขึ้นในหน้าประวัติศาสตร์อิสลาม อาทิเช่น ซือฮะฮ์ เคาะวาริจญ์ มุอตะฮิ-ละฮ์ และศูฟียะ เป็นต้น
- 2) สนับสนุนความเชื่อ และทัศนะของสำนักคิดที่สังกัด
- 3) เจตนาเพื่อชักชวนสู่การทำดี และห้ามการทำชั่ว
- 4) หวังในลาภยศ หรือผลประโยชน์ทางโลก และพบว่าบรรดานักปลอมแปลงฮะดีษ หรือบุคคลผู้ถูกครหาว่าฮะดีษนั้น ถูกแบ่งออกเป็น 7 ประเภท คือ 1) บุคคลนอกศาสนาที่เจตนาทำลายอิสลาม และสังคมมุสลิม 2) บุคคลผู้ฮะดีษเพียงเพื่อส่งเสริมให้ผู้คนทำความดี และละห่างความชั่ว 3) บุคคลผู้นำเอาคำกล่าวของบุคคลต่างๆที่เห็นว่าสวยงามมาแต่งสายรายงาน แล้วอ้างว่าเป็นฮะดีษจากท่านนบีมุฮัมมัด ~~ﷺ~~ 4) บุคคลผู้เจตนาฮะดีษปลอมเพื่อผลประโยชน์ทางโลก 5) บุคคลผู้เจตนาฮะดีษปลอมเนื่องนิยมในมัซฮับที่สังกัด 6) บุคคลผู้เจตนาฮะดีษปลอมเนื่องความรักอย่างสุดโต่งต่ออะฮ์ลุลบัยต์ หรือผู้นำ และ 7) บรรดานักเล่านิทานที่หวังการยอมรับ และความเชื่อถือ

อุละมาฮ์ฮะดีษได้วางกฎเกณฑ์เพื่อการพิจารณาฮะดีษเมฆูอ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การพิจารณาด้านสะเน็ด ซึ่งสามารถพิจารณาได้จาก 2 แหล่ง คือ ข้อมูลของสะเน็ดที่ถูกระบุว่าอ่อนด้อยที่สุด และฮะดีษจากบันทึกของผู้รายงานที่ถูกตัดสินแล้วว่าเป็นเมฆูอ นอกจากนั้นการตรวจสอบฮะดีษเมฆูอในด้านสะเน็ดยังสามารถพิจารณาได้จากการมีรอยวิย หรือผู้รายงานซึ่งเป็นบุคคลผู้มีคุณสมบัติฮะดีษปลอม กล่าวเท็จ หรือรายงานฮะดีษมาจากกลุ่มลัทธิบิดเบือนต่างๆ ปากฎชื่ออยู่ในสะเน็ด รวมถึงมีที่มาจากอิสรออียียัต หรือเรื่องเล่าปรัมปราที่ถูกอุปโลกน์ขึ้น 2) การพิจารณาด้านมะตัน (ตัวบท) ซึ่งสามารถพิจารณาได้ 2 แหล่ง คือ เป็นคำพูดของคนฮะดีษเอง และเป็นคำพูดที่คนฮะดีษอ้างมาจากบุคคลอื่น เช่นกันฮะดีษเมฆูอยังสามารถพิจารณาได้จากระดับด้านความไม่น่าเชื่อถือ (อัลดัจญ์รีฮ์) ของบุคคลในสะเน็ด (สายรายงาน) เช่น ในกรณีที่เป็นฮะดีษฎะาะอิฟญิดันคือ 1) ระดับที่ไม่น่าเชื่อถือค่อนข้างมาก เช่น ฎะาะอิฟญิดัน, ลายุกดับ ฮะดีษฮุ, ลัยสะ บิฮัยอิน 2) ระดับที่ไม่น่าเชื่อถือมาก เช่น ฟุลาณ มุตฮัม บิอัลกิซบ, มุตฮัม บิอัลวัฎ, มัตรุก และ 3) ระดับที่ไม่น่าเชื่อถือเป็นอย่างยิ่ง เช่น กัซซาบ, วัฎฎอ, ดัจญาล และ ในกรณีที่เป็นฮะดีษเมฆูอ คือระดับที่ไม่น่าเชื่อถืออย่างที่สุด เช่น อักซะบุอัลนาส, อัลยัย อัลมุนตะฮา ฟิอัลกิซบ, อัลยัย อัลมุนตะฮา ฟิอัลวัฎ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับฮะดีษเมฆูอมี 3 ด้าน คือ 1) เกี่ยวกับผู้รายงาน คือ การยอมรับของตัวผู้รายงาน และการวิพากษ์ของบรรดาอุละมาฮ์ด้วยถ้อยคำต่างๆที่บ่งบอกถึงความเป็นเมฆูอ 2) เกี่ยวกับสายรายงาน (สะเน็ด) คือ การวิพากษ์ของบรรดาอุละมาฮ์ด้วยถ้อยคำต่างๆที่บ่งบอกถึงความเป็นเมฆูอ และข้อพิรุทการขาดตอนของช่วงเวลาระหว่างบุคคลต่างๆที่ระบุชื่อในสายรายงาน และ 3) เกี่ยวกับตัวบท (มะตัน) คือ ตัวบทฮะดีษใช้ภาษาที่อ่อนด้อย ตัวบทฮะดีษมีความหมายที่

ขัดแย้งกับข้อเท็จจริง ตัวบทชะติษที่สื่อถึงการเทิดทูนหรือการดูแลโดยความเท็จอย่างชัดเจน และตัวบทชะติษรายงานมาจากบุคคลคนเดียวซึ่งไม่เป็นที่รู้จัก

สำหรับข้อบัญญัติหรือหุก่มทางศาสนาเกี่ยวกับชะติษเมาฎอ พบว่าบรรดาอุละมาอ์ได้พิจารณาออกเป็น 2 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การรายงานชะติษเมาฎอ หรือชะติษที่ไม่ถูกต้อง หรือบอกเล่าสั่งสอนต่อยังบุคคลอื่นโดยอ้างว่ามาจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มิว่าในเรื่องเกี่ยวกับทะเลาะหรือการส่งเสริมทำดี หักห้ามทำชั่ว หรือเรื่องอื่นๆ หากเป็นการจริงแล้วย่อมถือเป็นบาปใหญ่ในฐานกล่าวเท็จต่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แต่หากเป็นไปโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เขาย่อมอยู่ในข่ายที่ควรได้รับการผ่อนโทษ 2) การปฏิบัติตามความเชื่อและอิบาดะฮ์ใดๆที่อ้างอิงมาจากชะติษเมาฎอ หรือชะติษที่ไม่ถูกต้อง สิ่งนั้นถือเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการศาสนาและไม่ถูกยอมรับ หากผู้ใดทราบหลักฐานที่ถูกต้องแล้วแต่ยังจงใจฝ่าฝืนและละเมิด เขาย่อมได้รับโทษทัณฑ์ในทางศาสนาในฐานจงใจกล่าวเท็จต่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และอุติกรรมสิ่งหนึ่งๆ ขึ้นมาในศาสนา แต่หากเชื่อหรือปฏิบัติตามสิ่งที่ขัดต่อหลักการศาสนาเหล่านั้นโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เขาย่อมอยู่ในข่ายที่ควรได้รับการผ่อนโทษ และพบว่าชะติษเมาฎอมีการแพร่หลายในสังคมมุสลิมในหลายรูปแบบ คือ 1) ตำรา หนังสือ และข้อเขียน 2) การบรรยาย การสอน หรือคุตบะฮ์ และ 3) สื่ออินเทอร์เน็ต

บรรดาอุละมาอ์หลายท่าน อาทิเช่น อะฮ์มัด บิน หันบัล, อิบน์ ตัยมียะฮ์, อิบน์ ก็อยยิม อัลญะฮะฮ์, อัชเชกานี, อัชชาฎิบี, อัब्ดุลอะซีซ อิบน์บาช และมุฮัมมัด นาซีรุดดีน อัลอัลบานี ต่างมีทัศนะต่อชะติษเมาฎอที่สอดคล้องกัน คือ ต่างเห็นว่าชะติษเมาฎอเป็นสิ่งแปลกปลอมที่ขัดแย้งต่อหลักการศาสนา เป็นสาเหตุสำคัญของการแพร่หลายชิริก บิดอะฮ์ คุรอฟาต และสิ่งผิดหลักการทั้งหลาย และเห็นว่าการปฏิบัติในเรื่องศาสนานั้นจำเป็นต้องอาศัยจากแหล่งอ้างอิงมาจาก อัลกุรอาน และสุนนะฮ์ของท่านเราะสูล ﷺ อันหมายถึงชะติษที่เศาะฮี้บ์ตามความเข้าใจที่ถูกยอมรับและสืบทอดต่อกันมาจากชนรุ่นแรกของอุมมะฮ์ หรือสะลัฟซอลิห์เป็นสำคัญเพราะหากไปยึดถือในหลักการอื่นจากนี้ที่ย่อมมีโอกาสเกิดความผิดพลาดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้ และเห็นว่าภัยพิบัติหนึ่งที่ประสบต่อสังคมมุสลิมนับแต่อดีตถึงปัจจุบันคือการแพร่หลายของชะติษเมาฎอในสังคมมุสลิมซึ่งมีผลทำให้เกิดความเสียหายมากมายทั้งทางด้านหลักความเชื่อ และเรื่องบทบัญญัติต่างๆ ทางศาสนา และการอ้างชะติษเมาฎอเป็นหลักฐานนั้น คือสาเหตุอันอันตรายยิ่งต่อการบิดเบือนในเรื่องศาสนา ซึ่งอาจมีปะปนอยู่ ตำราต่างๆทางศาสนา หรือ เผยแพร่ในรูปแบบของการสอน ซึ่งบรรดาผู้รู้ในยุคหลัง หรือฟูเคาะฮ์บางคนนำชะติษเมาฎอเหล่านั้นไปยึดเป็นหุก่ม หรือทัศนะโดยมิชอบ ซึ่งนอกจากสาเหตุจากการดูดาของบรรดาผู้รู้ต่อกรณีชะติษเมาฎอ หรือชะติษที่ไม่ถูกต้องแล้ว ประเพณีหรือความเชื่อฝังใจที่มีอยู่ในสังคมหนึ่งๆก็มีอิทธิพลต่อการแพร่หลายสิ่งบิดเบือนต่อความเชื่อและการปฏิบัติอิบาดะฮ์ในสังคมมุสลิมได้เช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบการอ้างอิงฮะดีษเมาฎอต่อกรณีความเชื่อและการปฏิบัติอโศกของสังคมมุสลิมใน 5 จังหวัดฝั่งอันดามันและแนวทางแก้ไข จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นี้พบว่า

กรณีความเชื่อและการปฏิบัติอโศกของสังคมมุสลิมใน 5 จังหวัดฝั่งอันดามันศึกษาพบว่าการอ้างอิงหลักฐานที่เป็นฮะดีษระดับเมาฎอ และฎะอ์อีฟญิดตัน หรือฮะดีษต่างๆที่ไม่ถูกต้องรวมทั้งสิ้นจำนวน 42 ฮะดีษ คือ

1. ฮะดีษที่ระบุว่า “นุร (รัศมี) ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ คือ สิ่งแรกที่อัลลอฮ์ทรงสร้างมาก่อนการสร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย”
2. ฮะดีษที่ระบุว่า “นบีศ็อลลีฮันมีชีวิตอาศัยอยู่และเดินสัญจรในแถบพื้นที่ชายฝั่งทะเล”
3. ฮะดีษที่ระบุว่า “การขอดู๋ ณ หลุมสุสานของผู้เป็นวะลีจะได้รับการตอบรับ”
4. ฮะดีษที่ระบุว่า “หากติดขัดปัญหาใดๆ ก็จงไปวิงวอนขอกับชาวสุสาน”
5. ฮะดีษที่ระบุว่าอิมามอัชชาฟีอีฮ์ คืออูละมาอ์บุคคลสำคัญที่ท่านนบี ﷺ ทำนายไว้
6. ฮะดีษที่ระบุว่าการปฏิบัติอโศกต่างๆในคืนนิศฟูชะอฺบาน ย่อมนำมาซึ่งผลบุญและริซกีมากมาย
7. ฮะดีษที่ระบุว่า “ผู้ใดที่อ่านสุเราะฮ์ กุลฮุคูลอฮ์ (อัลฮิคลาค) หนึ่งพันครั้งในการละหมาด 100 ร็อกอ์ต ในค่ำคืนวันที่ 15 ของเดือนชะอฺบานเขาจะไม่ตายไปนอกจากว่าอัลลอฮ์จะทรงยกให้มลาอิกะฮ์ 100 ตนมาแจ้งข่าวดีแก่เขา และอีก 30 มลาอิกะฮ์ที่ทำให้เขาพ้นจากไฟนรก”
8. ฮะดีษที่ระบุว่าบริเวณระหว่างหลุมสุสานท่านนบี ﷺ และมิมบรของท่านนั้น คือสวนหนึ่งของสวนสวรรค์
9. ฮะดีษที่ระบุว่า “ผู้ใดกล่าวคำพูดทางศุนยาในมัสยิด อัลลอฮ์จะทรงให้การทำงานของเขาสีหายไประยะ 40 ปี”
10. ฮะดีษที่ระบุว่าวิชาไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตให้สามารถเรียนรู้และใช้เพื่อการรักษาได้
11. ฮะดีษที่ระบุว่า “แท้จริงความรู้ที่ถูกเก็บซ่อนไว้ ดังนั้นพวกท่านจงปกปิดมัน เว้นแต่เจ้าของ (หรือผู้รู้ที่มีคุณสมบัติครบแก่การครอบครอง) มันเท่านั้น”
12. ฮะดีษที่ระบุว่า “ผู้ใดตัดเล็บในวันศุกร์จะนำความเมตตาเข้าสู่เขาและนำความบาปออกไป และผู้ใดตัดเล็บในวันเสาร์จะทำให้โรคภัยออกไปจากตัวเขาและแทนที่ด้วยสุขภาพดี และผู้ใดตัดเล็บในวันอาทิตย์จะทำให้ความขัดสนออกไปจากตัวเขาและแทนที่ด้วยความร่ำรวยและผู้ใดตัดเล็บในวันจันทร์จะทำให้ความเจ็บป่วยออกไปจากตัวเขาและแทนที่ด้วยความมีสุขภาพดี...”

13. ฮะดีษที่ระบุว่าการใช้ข้อความอายะฮ์อัลกุรอานมาแขวนเป็นอะซีมันต์เพื่อรักษาโรค รวมทั้งป้องกันภูินและสิ่งชั่วร้ายต่างๆเป็นการกระทำที่มีหลักฐาน
14. ฮะดีษที่ระบุว่าผู้ใดมีความนึกคิดที่ดีต่อหินก้อนหนึ่งๆอัลลอฮ์ก็จะทรงบันดาลให้มันเกิดประโยชน์ขึ้นจริงๆต่อเขา
15. ฮะดีษที่ระบุการส่งเสริมให้กล่าว “ลาอิลาฮะ อิลลัลลอฮ์” พร้อมกันหลายๆขณะเดินไปส่งผู้ตายที่หลุมสุสาน
16. ฮะดีษที่ระบุว่าให้ก่อหลุมสุสานอย่างแน่นหนาเพื่อให้เกิดผลดีบางประการแก่ผู้ตาย
17. ฮะดีษที่ระบุให้อ่านตัลกินเพื่อสอนผู้ตายภายหลังเสร็จสิ้นจากการฝัง
18. ฮะดีษที่ระบุการเจาะจงเยี่ยมสุสานในวันศุกร์
19. ฮะดีษที่ระบุการเจาะจงเยี่ยมสุสานในวันอีดทั้งสอง
20. ฮะดีษที่ระบุการสนับสนุนให้อ่านอัลกุรอานบนหลุมสุสานของผู้ตาย
21. ฮะดีษที่ระบุการส่งเสริมให้อ่านสุเราะฮ์ “กุลฮุวัลลอฮุอะฮัด” เมื่อเดินผ่านสุสาน
22. ฮะดีษที่ระบุให้จัดพิธีการทำบุญเลี้ยงอาหารในโอกาสครบรอบการตายเพื่ออุทิศผลกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ
23. ฮะดีษที่ระบุว่าเมื่ออาบน้ำละหมาด (วุฎูอ์) ครั้งใดก็จงกล่าวว่า “บิสมิลลาฮ์ วัลฮัมดุลิลลาฮ์” แล้วท่านจะถูกบันทึกความดี トラบไตที่การอาบน้ำละหมาดนั้นยังไม่เสร็จสิ้น
24. ฮะดีษที่ระบุรูปแบบอ่านดุอาอ์ขณะทำความสะอาดล้างอวัยวะส่วนต่างๆในการอาบน้ำละหมาด
25. ฮะดีษที่ระบุการส่งเสริมให้อ่านอายะฮ์กูรซีห์หลังจากวุฎูอ์
26. ฮะดีษที่ระบุว่าผู้ใดกล่าวตะชะฮุด และเศาะละวาตต่อท่านนบี ﷺ หลังการอาบน้ำละหมาดประตูแห่งความเมตตาจะถูกเปิดให้แก่เขา
27. ฮะดีษที่ระบุว่าไม่มีน้ำละหมาด (วุฎูอ์) สำหรับผู้ที่มีได้กล่าวเศาะละวาตต่อท่านนบี ﷺ
28. ฮะดีษที่ระบุว่ารูปแบบการกล่าวเศาะละวาตทุกครั้งก่อนการอิกอมะฮ์
29. ฮะดีษที่ระบุว่า “แท้จริงท่านนบี ﷺ เคยละหมาด (สุนนะฮ์) ก่อนญุมอะฮ์จำนวน 2 ร็อกอะฮ์ และหลังจากญุมอะฮ์จำนวน 2 ร็อกอะฮ์”
30. ฮะดีษที่ระบุการละหมาดสุนัตเราะฆออิบในคืนวันศุกร์แรกของเดือนเราะฎ็อบ
31. ฮะดีษที่ระบุว่า “เมื่อถึงคืนนิศฟูชะอบาน พวกท่านจงละหมาดในคืนนั้น และจงถือศีลอดในวันรุ่งขึ้น แท้จริงอัลลอฮ์จะทรงลงมายังฟ้าชั้นต่ำที่สุด และตรัสว่า มีผู้ขออภัยโทษหรือไม่

ข้าจะอภัยให้ มีใครขอรiskiหรือไม่ข้าจะให้riskiแก่เขา มีใครประสบทุกข์ภัยบ้างหรือไม่ ข้าจะให้เขาได้ พ้นภัย มีผู้ใดเป็นอย่างนั้นอย่างนี้บ้างไหม กระทั่งดวงอาทิตย์ขึ้น”

32. ฮะดีษที่ระบุการละหมาดสุนัตเตาบาเฮอีในรูปแบบที่เจาะจง

33. ฮะดีษที่ระบุการละหมาดสุนัตอ้ายตในรูปแบบที่เจาะจง

34. ฮะดีษที่ระบุว่า “บุคคลใดได้ชดใช้ละหมาดที่รูกูเวลาหนึ่งในช่วงวันศุกร์สุดท้ายของเดือนรอมฎอน ดังกล่าวจะมีผลบังคับ (ลบล้าง) ทุกๆละหมาดที่ขาดไปในอายุขัยของเขากระทั่งถึง 70 ปี”

35. ฮะดีษที่ระบุว่า “บุคคลใดที่ละหมาดที่รูกูเวลาต่างๆได้ล่วงเลยเขาไป โดยที่เขาไม่ทราบจำนวนของมัน (ว่าเท่าใด) ดังนั้นให้เขาจงทำละหมาดจำนวน 4 ร็อกอะฮ์ในวันศุกร์แรกของเดือนชะอฺบาน แต่หากผู้ใด ไม่สะดวกก็จงทำในวันศุกร์แรกของเดือนรอมฎอน”

36. ฮะดีษที่ระบุว่า “ท่านนบี ﷺ ชอบการละศีลอดด้วยการรับประทานอินทผลัม 3 ผล หรืออาหารชนิดหนึ่งๆที่ไม่ถูกสัมผัสด้วยไฟ”

37. ฮะดีษที่ระบุผลบุญของการร่วมละหมาดตะรอวีฮ์ในแต่ละค่ำคืน

38. ฮะดีษที่ระบุให้เนียตครองชุดเอี้ยะรอมเพื่อการทำฮัจญ์หรืออุมเราะฮ์ตั้งแต่ออกจากบ้าน

39. ฮะดีษที่ระบุว่า “หินดำคือพระหัตถ์ขวาของอัลลอฮ์ในโลก ที่บรรดาปวงบ่าวของพระองค์สามารถสัมผัสได้”

40. ฮะดีษที่ระบุว่า “ผู้ใดอาบน้ำวุฎูอ์อย่างดี (แล้วอาสา) ออกเดินสะแอะระหว่างศอฟาและมัจวะฮ์ อัลลอฮ์จะทรงบันทึกความดีให้แก่เขาในทุกๆการย่างก้าว 70,000 ขึ้น”

41. ฮะดีษที่ระบุว่า “บุคคลใดอ่านบท “กุลฮฺวัลลอฮฺฮุอะฮัด” ตอนเย็นของวันอะรอฟะฮ์จำนวน 1,000 ครั้ง อัลลอฮ์ย่อมทรงประทานในสิ่งที่เขาวิงวอนขอ”

42. ฮะดีษที่ระบุว่า “บุคคลใดทำฮัจญ์ ณ บัยตุลลอฮ์ แต่มิได้เยี่ยมเยียน (สุสานของ) ฉันท่ากับผู้นั้นประพฤติหยาบคายต่อฉันทัน”

โดยผลกระทบจากการอ้างอิงฮะดีษข้างต้นต่อสังคมมุสลิม คือก่อให้เกิดความเชื่อและการปฏิบัติอิบาดะฮ์ที่เบี่ยงเบนต่างๆ ไปจากหลักการศาสนาที่ถูกต้อง ซึ่งเข้าข่ายความผิดในแต่ละกรณีที่แตกต่างกันหลายระดับ เช่น ซิริก กุฟรฺ บิดอะฮ์ และครอฟาต สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหานั้นเกิดจากผลกระทบจากการอ้างอิงฮะดีษเหมายุทธต่อกรณีความเชื่อและการปฏิบัติอิบาดะฮ์ของสังคมมุสลิม 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน จากการสัมภาษณ์ผู้รู้และนักวิชาการมุสลิมจำนวน 40 คน ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อเสนอแนะโดยสรุปสาระสำคัญได้เป็น 8 แนวทางดังนี้

1) รณรงค์ให้สังคมมุสลิมตระหนักถึงความสำคัญของสุนนะฮ์ของท่านนบีฮัมมัด ﷺ

- 2) อธิบายให้สังคมมุสลิมตระหนักถึงการทุ่มเทของบรรดาอุละมาอ์ในอดีตต่อการปกป้องฮะดีษหรือสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ
- 3) สนับสนุนให้สังคมมุสลิมเรียนรู้วิชาการเกี่ยวกับฮะดีษในระดับที่สูงและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น
- 4) จัดทำโครงการต่างๆ เพื่อเป็นเวทีให้มีการเสวนาทางวิชาการเกี่ยวกับอันตรายของฮะดีษเมกฮูระหว่างผู้รู้หรือนักวิชาการมุสลิมฝ่ายต่างๆ
- 5) แนะนำให้สังคมมุสลิมรู้จักและเข้าถึงบรรดาตำราหลักด้านวิชาการฮะดีษ
- 6) ให้ความรู้ความเข้าใจแก่สังคมมุสลิมเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบประเภทของฮะดีษผ่านสื่อต่างๆ
- 7) จัดทำหนังสือ ตำรา สารานุกรม หรือเว็บไซต์เกี่ยวกับอันตรายของฮะดีษเมกฮูหรือหลักฐานที่ไม่ถูกต้อง
- 8) เสนอให้องค์กรด้านศาสนาในระดับต่างๆของสังคมมุสลิมมีนโยบายที่เข้มงวดต่อการเฝ้าสังเกตและป้องกันการแพร่หลายของความเชื่อและอิบาดะฮ์ต่างๆที่ขัดต่อหลักการศาสนา

5.2 การอภิปรายผล

การอ้างอิง หรือรายงานฮะดีษเมกฮู หากเป็นไปโดยไม่ทราบย่อไม่ถือเป็นการผิดบาป แตกต่างจากกรณีที่ทราบแต่เจตนานำไปรายงานและพาดพิงถึงท่านนบี ﷺ อย่างจงใจ ย่อมถือเป็นความผิดบาปหนักหน่วงเนื่องเป็นการกล่าวเท็จต่อท่าน ส่วนความเชื่อและอิบาดะฮ์ที่ปฏิบัติตามฮะดีษเมกฮูนั้นล้วนเป็นความเสียหาย ดังอภิปรายผล ดังนี้

5.2.1 การอ้างอิงฮะดีษเมกฮูในกรณีความเชื่อสุดโต่ง (ฮุญว) เกี่ยวกับบรรดانبีวะลี และคนซอลิฮ์เป็นความเชื่อที่เบี่ยงเบนจากหลักอะกิดะฮ์ที่ถูกต้อง

ความสุดโต่งในประเด็นต่างๆ ทางศาสนา มีว่าที่เกี่ยวข้องกับด้านความเชื่อ หรือการปฏิบัติล้วนอยู่ในข่ายของสิ่งต้องห้าม ดังระบุในฮะดีษที่ว่า

((إِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ، فَإِنَّهُ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ الْغُلُوَّ فِي الدِّينِ))

(أخرجه أحمد، 1/347: 1997 ، النسائي ، 1964 : 3057)

ความว่า “ขอพวกท่านจงระวังความสุดโต่ง (ในเรื่องศาสนา) เพราะประชาชาติก่อนหน้าพวกท่านต้องพบกับความพินาศก็เพราะความสุดโต่ง”¹

(บันทึกโดย 'Ahmad, 1977 : 1/347, al-Nasa'iy, 1964 : 3057)

¹ อัลอัลบานีย์ตัดสินว่าเป็นฮะดีษเศาะฮิฮ์ (al-Albāniy, 1999 : 1285)

โดยเฉพาะความสุดโต่งในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อหรืออะกีดะฮ์ เนื่องเป็นสาเหตุอันอาจนำพาสู่ความเสียหาย หลงผิด และเปี่ยงเบนไปจากหลักอะกีดะฮ์ที่ถูกต้อง เช่นกรณีศึกษาดังต่อไปนี้

กรณีความเชื่อสุดโต่งเกี่ยวกับนุรของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นความเชื่อเปี่ยงเบนที่ไม่มีหลักฐานที่ถูกต้องใดๆรองรับเป็นเพียงหลักความเชื่อหนึ่งของกลุ่มศูฟี ซึ่งถูกเรียกขานในหมู่พวกเขาด้วยชื่อต่างๆ เช่น อัลหะกีกะฮ์อัลมุฮัมมะดียะฮ์, อัลตุรเราะฮ์ตุลบายฎอฮ์, รูซูลอัลรวิฮา หรือ อัลอินसानุลกามิล เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของบรรดาอะลิมมุสลิมหลายท่านที่กล่าวว่าความเชื่อนี้มาจากความคิดความเชื่อของอิบนุ อะรอเบียที่มักกล่าวถึง "อัลหะกีกะฮ์ อัลมุฮัมมะดียะฮ์" อันได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากกลุ่มศูฟีในอดีต (Abd al-Rauf, 1995 : 177-188) นักวิชาการบางท่านยังให้ทัศนะว่าความเชื่อเกี่ยวกับรัศมีของท่านนบี หรือ "นุรมุฮัมมะดียะฮ์" แต่เดิมคือสิ่งที่มุสลิมบางกลุ่มโดยเฉพาะพวกชีอะฮ์ได้รับอิทธิพลมาจากชาวยิวที่เชื่อพระเจ้าทรงสถิตอยู่ในกลุ่มชนชาวยิวและแผ่นดินศักดิ์สิทธิ์ พวกชีอะฮ์ก็เชื่อในทำนองเดียวกันว่าอัลลอฮ์ ﷻ ทรงสถิตอยู่ในตัวของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงทำให้ท่านอยู่ในสภาพไร้ความบาป (อิศมะฮ์) โดยสมบูรณ์ ต่อมาการสถิตดังกล่าวนั้นถูกเรียกขานด้วยคำว่า "นุรมุฮัมมัด" หรือรัศมีของท่านนบี ﷺ ซึ่งสามารถตกทอดสืบสานต่อไปยังลูกหลานอีกด้วย นอกจากนั้นพวกศูฟีบางกลุ่มก็เชื่อเช่นกันว่ารัศมีดังกล่าวยังสามารถเกิดขึ้นในตัวของบรรดาผู้อาวุโสของพวกเขาโดยผ่านการปฏิบัติอิบาดะฮ์ การถือศีล การสละโลก จนกระทั่งสามารถบรรลุสู่การสถิตอยู่ร่วมเป็นหน่วยเดียวกับอาดัม (ชาติ) ของอัลลอฮ์ (ดู al-Hassan, 2014 : 281) และที่หลงผิดยิ่งกว่านั้นคือ คำกล่าวของอิบนุ อะเราะเบียเองที่ว่า "แท้จริงมวลรวมของมุฮัมมัดนั้นมีความสมบูรณ์ ครอบคลุมครบถ้วนยิ่งกว่ามวลรวมของพระเจ้าเสียอีก" (al-Sirhindiy, 2002:100,236) ความเชื่อเกี่ยวกับนุร หรือรัศมีของท่านนบี ﷺ ข้างต้นได้ก่อให้เกิดเป็นประเด็นสงสัยและข้อถกเถียงมากมาย เช่น ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นบุคคลเช่นปุถุชนทั่วไปหรือไม่? ท่านสามารถล่วงรู้สิ่งเร้นลับ หรือสามารถตอบรับการขออูอาฮ์ของบุคคลที่ขอได้หรือไม่? เป็นต้น ซึ่งชัยค์อัลดอะซีซ บิน บาซ ตัดสินว่าบุคคลใดก็ตามที่จับชีวิตลงบนความเชื่อที่ว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มิใช่มนุษย์ หรือมิใช่มาจากลูกหลานของอาดัม หรือเชื่อว่าจะสามารถล่วงรู้สิ่ง เร้นลับ ความเชื่อนี้ถือเป็นการปฏิเสธ (กัฟร) และผู้ใดเชื่อเช่นนี้ย่อมตกเป็นกาฟิรที่มหันต์ยิ่ง นอกจากนั้นการขออูอาฮ์ ขอความช่วยเหลือและการบนบานต่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ หรือบุคคลอื่นๆ เช่นบรรดานบี คนซอลิห์ ญิน มลาอิกะฮ์ และบรรดารูปเคารพต่างๆ ทั้งหมดนั้นคือสิ่งเดียวกันกับพฤติกรรมของบรรดามุชริกีนทั้งหลายในยุคก่อน เช่นตั้งอูญูฮ์ฮัล อันถือเป็นซิริกใหญ่ (Ibn Bāz, 1999: 319)

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรับสั่งแก่ท่านเราะฮ์สุลของพระองค์ให้ประกาศว่า

((قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ))

ความว่า “จงกล่าวเถิดมุฮัมมัด “แท้จริง ฉันเป็นเพียงสามัญชนคนหนึ่งเยี่ยงพวกท่าน มีวะฮีย์แก่ฉันว่าแท้จริง พระเจ้าของพวกท่านคือพระเจ้าองค์เดียว”

(สุเราะฮ์อัลกะฮฟ : 110)

และท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ ﷺ ก็สอนไว้ว่า

((لَا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ ، فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدُهُ ، فَقُولُوا

عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ))

(أخرجه البخاري ، 1990 : 3445)

ความว่า “ท่านทั้งหลายอย่าได้เลยเถิดต่อฉันดังที่ชาวคริสต์ได้เลยเถิดต่อในปี อีซา (เยชู) ลูกของมัรยัม เพราะแท้จริงแล้วฉันคือบ่าวคนหนึ่งของพระองค์ (อัลลอฮ์) ดังนั้นพวกท่านทั้งหลายจงกล่าวเถิดว่า ฉันคือ บ่าวของอัลลอฮ์และศาสนทูตของพระองค์”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1990 : 3445)

ท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ ﷺ ยังได้ยืนยันไว้ว่าบรรดา ملاอิกะฮ์ท่านนั้นถูกสร้างมาจากรัศมี (นूर) มีใช้คนใดคนหนึ่งจากมนุษย์หรือลูกหลานอาดัม ในสะดิษรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮ์ที่ว่า

((. خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ. وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ. وَخُلِقَ آدَمُ مِمَّا

وُصِفَ لَكُمْ))

(أخرجه مسلم ، 1991 : 2996)

ความว่า “บรรดา ملاอิกะฮ์ถูกสร้างจากรัศมี (นूर) บรรดาญินถูกสร้างจากประกายไฟ ขณะที่อาดัมถูกสร้างจาก (ดิน) ดังที่ถูกบอกไว้แก่พวกท่าน”

(บันทึกโดย Muslim, 1991 : 2996)

จากหลักฐานทั้งหมดข้างต้น คือจากอัลกุรอาน อัลสะดิษ และทัศนะบรรดาอุละมาอ์อะฮ์ลุลสุนนะฮ์ล้วนระบุตรงกันว่าสะดิษที่บางคนมักนำไปเหยียดกันว่าสิ่งแรกที่อัลลอฮ์ทรงสร้างมาก่อนสรรพสิ่งทั้งหมด คือนूरของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ นั้นเป็นความมดเท็จอย่างชัดเจนที่สุด (ดู al-Albāniy.1994 : 458)

ส่วนกรณีความเชื่อสุดโต่งเกี่ยวกับบันทึกอิฎติฮาด บรรดาอุละมาอ์สะลัฟส่วนใหญ่มีทัศนะว่าบรรดาสะดิษที่กล่าวถึงการมีชีวิตอยู่ถึงปัจจุบันของท่านนบิอิฎติฮาดและท่านนบิอิลยาซ ทั้งหมดเป็นสะดิษที่อ่อนและบางสะดิษก็เป็นสะดิษเมาฎูอ์ หรือสะดิษที่ก่อกำเนิดขึ้นเพื่อโกหกใส่ท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ ﷺ ทั้งสิ้น (ดู al-Gh'Umariy.2008 : 42) เช่นบางสะดิษที่ระบุว่านบิอิลยาซถูกมอบหมายให้ประจำอยู่ในทะเลทราย ส่วนอิฎติฮาดประจำอยู่ที่ท้องทะเล ทั้งสองถูกมอบชีวิตอมตะในดุนยาจนถึงเสียงสังข์ครั้งแรกถูกเป่าขึ้น หรืออิฎติฮาดเคยพบกับนบีมุฮัมมัด ﷺ และเคยพบเศาะหะบะฮ์บางท่าน เช่น อะลี อิบน์ อับดุลลอฮ์

และอุมัร หรือเคยพบกับชนรุ่นตาบิอัน ตลอดถึงบรรดาซัยคและกฏูบของกลุ่มศุฟีย์ที่อ้างตนเป็นวะลียะรุมทั้งความเชื่อว่าคิฎรประเสริฐกว่านบีมุซาเนื่องจากท่านมีความรู้พิเศษ (หรืออิบลุมละดุนนีย) จนนำไปสู่แนวความเชื่อที่คลาดเคลื่อนหลายประการ เช่น ในตำราบางเล่มของกลุ่มศุฟีย์ระบุว่าหลักการศาสนามีหกกิตซึ่งแยกแยกออกไปจากชะรีอัต และผู้เป็นวะลียะนั้นประเสริฐกว่าผู้เป็นนบี เป็นต้น (ดู ‘Abdullah al-Harariy, 1996 : 218-220) ซึ่งทั้งหมดล้วนอ้างอิงมาจากชะดีษที่ไม่ถูกต้องและเป็นความเชื่อมงาย (ครอฟาต) อันขัดต่อหลักอะกีดะฮ์ของอะฮ์ลิสสุนนะฮ์ทั้งสิ้น (Ibn al-Qayyim, 1969 : 67-76)

เช่นกันความเชื่อสุดโต่งเกี่ยวกับวะลีและคอซอลิห์ อันได้มาจากการอ้างอิงชะดีษข้างต้นก็เป็นประเด็นหนึ่งด้านอะกีดะฮ์ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญทางศาสนา เมื่อเกิดการบิดเบือนหรือเบี่ยงเบนออกไปจากหลักความเชื่อหรืออะกีดะฮ์อันถูกต้อง ย่อมทำให้เกิดความสับสนและความเชื่ออย่างผิดๆ และเกินเลยไปจากที่มีหลักฐานรับรองจากจากอัลกุรอาน สุนนะฮ์และแนวทางของสะลัฟซอลิห์ เช่นเชื่อว่าโต๊ะครุหรือคนซอลิห์มีญาณพิเศษบางอย่างไม่ต่างกับบรรดานบีที่มั้นตายไปแล้วก็ยังสามารถให้ความช่วยเหลือและพึ่งพาในกรณีต่างๆได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำอ้างของพวกศุฟีย์ กลุ่มอะฮาอิเราะฮ์ และมาตุรีดียะฮ์บางกลุ่มที่ว่า “มูอัญซาดทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับนบีสมาสามารถเกิดขึ้นได้กับวะลียะฮ์ในลักษณะที่เรียกว่า “กะรอมัต” (al-Baghdādiy. 1928 : 174-175) และความเชื่อของพวกชีอะฮ์ที่เทิดทูนบรรดาอิมามของพวกเขาเหนือกว่าบรรดานบี (al-Qaffāriy. 1994 : 2/614) แม้นกรณีกะรอมัตของบรรดาวะลียะฮ์ ถือเป็นเรื่องจริงโดยที่คนเห็นพ้องของอุละมาอ์มุสลิมและอะฮ์ลิสสุนนะฮ์วัลญะมาอะฮ์ ที่มีหลักฐานทั้งจากอัลกุรอาน ชะดีษเศาะฮี้ฮ์ และรายงาน (อะฮฺา) ที่ถ่ายทอดมาอย่างถูกต้องจากเศาะฮาบะฮ์ และตาบิอัน (al- Ba‘īy, 1947 : 2/63) เพียงแต่อุละมาอ์อะฮ์ลิสสุนนะฮ์เชื่อว่ากะรอมัตที่แท้จริงอันเกิดกับปวงบ่าวที่ดีของอัลลอฮ์ หรือวะลียะฮ์ของพระองค์นั้น เนื่องมาจากความเคร่งครัดและยืนหยัดมั่นคงอยู่บนแนวทางอันถูกต้อง เพราะอัลลอฮ์จะทรงให้กะรอมัตแก่บ่าวคนใดก็เพื่อสนับสนุนให้เขาได้มั่นคงอยู่บนสิ่งที่พระองค์ทรงรักและทรงโปรดปราน และให้เขาได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้นต่อพระองค์กระทั่งเกียรติ (กะรอมัต) ของเขาก็ถูกยกให้สูงยิ่งขึ้น ณ พระองค์ มิใช่ความหมายตามความเชื่อของพวกบิดเบือนบางกลุ่มจากพวกศุฟีย์ และชีอะฮ์ที่เชื่อในลักษณะว่าบรรดาวะลียะฮ์สามารถเหาะเหินเดินอากาศและมีอำนาจสามารถบันดาลเหตุต่างๆ ได้ จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจที่ถูกต้องตามที่กล่าวนี้ มิฉะนั้นสิ่งนี้อาจถูกนำไปปาวด้างโดยผิดๆโดยบุคคลผู้มงายบางกลุ่มว่าสามารถแสดงสิ่งดังกล่าวขึ้นเองเพื่อหลอกลวงชาวบ้านที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และมโนขึ้นว่าเป็นกะรอมัต ทั้งที่จริงแล้วมันคือการแอบแฝงของมารร้าย (ชัยฎอน) และบ้างก็แสดงตนว่าสามารถล่วงรู้สิ่งลึกลับต่างๆ อันเข้าข่ายซิริกใหญ่เกี่ยวกับคุณลักษณะการเป็นพระเจ้า (รูปียะฮ์) ของอัลลอฮ์ (ดู al-Albāniy, 1993 : 84) ซึ่งการอวดอ้างทำนองนี้ได้มีกล่าวถึงอยู่บ่อยครั้งในสังคมมุสลิมพื้นที่ศึกษา เช่น กรณีหมอไม้เท้าแห่งจังหวัดกระบี่ที่อ้างว่าได้รับความสามารถพิเศษจากอัลลอฮ์ และโต๊ะยะโหด (หรือโต๊ะออตม์) ที่จังหวัด

ตรังที่เชื่อว่าเป็นวะลี๋ยกระทั่งมีการสร้างศาลขึ้นบูชา รวมถึงกรณีของโต๊ะครูแอ “วะลี๋ยแห่งเกาะยาว” จังหวัดพังงาที่ยังเป็นที่นับถือและไปเยี่ยมเยียนสุสานเพื่อขอบะรอกัตของชาวบ้านอยู่เป็นจำนวนมาก トラบเท่าทุกวันนี้

5.2.2 การอ้างอิงฮะดีษเมาฎูอ์ในกรณีความเชื่อเกี่ยวกับความศรัทธา (บะรอกัต) ของบุคคล เวลา และสถานที่ถือเป็นความเชื่อที่เปี่ยมเบนและหมิ่นเหม่ต่อการเป็นซิริก บิดอะฮ์และครุอฟาต

เนื่องตามหลักการอิสลามแล้ว ตะบ์รูก หรือการแสวงหาความบะรอกัต (ความศรัทธา) นั้นมีทั้งกรณีที่อนุญาต (ฮะลาล) และต้องห้าม (ฮะรอม) กล่าวคือ ตะบ์รูกที่อนุญาต ได้แก่ ตะบ์รูกที่ประกอบด้วยเงื่อนไขต่อไปนี้ คือ 1) เป็นการตะบ์รูกต่อบุคคล หรือคุณสมบัติตามที่มิระบุ ในตัวบทหลักฐานว่ามีบะรอกัตเท่านั้น เช่น ตะบ์รูกต่อตัวของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ขณะมีชีวิตเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะ (คุศุศียะฮ์) ของท่าน ดังปรากฏในฮะดีษเศาะฮี้ฮ์ต่างๆ ซึ่งมีอาจปฏิบัติต่อผู้อื่นได้ ส่วนความหมายของการตะบ์รูกต่อบรรดาคนซอลิฮ์ที่ถูกตองในทัศนะอะลมะฮ์ดัลฟัรอน หมายถึงการตะบ์รูกด้วยการนำความดี ความดีความงาม และคุณธรรมของพวกเขาเหล่านั้นไปเป็นแบบอย่างในชีวิต หาใช่ยึดติดในตัวบุคคลผู้นั้นแต่อย่างใด เนื่องหลักการศาสนาประเด็นนี้เข้าข่ายเป็นเรื่อง “เตากีฟียะฮ์”¹ อันหมายถึงต้องมีหลักฐานยืนยันมาจากอัลกุรอาน และสุนนะฮ์เป็นสำคัญ 2) ต้องมีความเชื่อว่าผู้ที่บ้านดาลหรือให้เกิดความศรัทธา (บะรอกัต) ขึ้นมานั้นคืออัลลลอฮ์องค์เดียว ขณะที่ตัวบุคคลหรือคุณสมบัติต่างๆ ข้างต้นนั้นเป็นเพียงสาเหตุ นอกจากนี้สาเหตุต่างๆที่บรรดาอะลมะฮ์ดัลฟัรอนแนะนำไว้เพื่อได้มาซึ่งบะรอกัตจากอัลลลอฮ์นั้นสามารถปฏิบัติได้ด้วยสิ่งต่างๆดังนี้ เช่น การมีดีความที่มั่นคงต่ออัลลลอฮ์, การอ่านอัลกุรอาน, การดุอาอ์, การไม่ตระหนี่และฟุ่มเฟือยในทรัพย์สินที่มีอยู่, การซื้อขายที่มีสัจจะ, เพียรประกอบการงานยามช่วงแรกของวัน, ปฏิบัติตามสุนนะฮ์ในทุกๆ กิจการงาน, มอบหมายตนต่ออัลลลอฮ์, หวังการขึ้นจากอัลลลอฮ์ในทุกๆ กิจการงาน และละเว้นการร้องขอจากมนุษย์ เป็นต้น

สำหรับตะบ์รูกที่ต้องห้าม (ฮะรอม) เช่น การแสวงหาบะรอกัตโดยเชื่อมั่นในสิ่งอื่นจากอัลลลอฮ์ว่าสามารถดับบาลสิ่งที่ต้องการนั้นได้ เช่น สุสานคนตาย สถานที่ หรือบุคคลสำคัญ ซึ่งขัดแย้งกับเงื่อนไขของตะบ์รูกในประเภทแรก เช่นตัวอย่างความเชื่อในความศรัทธา (บะรอกัต) ของอิมามอัชชาฟีอียฺ โดยเชื่อว่าท่านคืออะลมะฮ์ดัลฟัรอนบุคคลสำคัญที่ท่านนบี ﷺ ได้ทำนายนไว้ นอกจากเป็นการเทิดทูนบุคคลเกินฐานะอันควรแล้ว ยังแสดงถึงการยึดติดกับมัชฮับหนึ่งๆ เป็นการผูกขาด สอดคล้องกับทัศนะของบรรดาอะลมะฮ์ดัลฟัรอนอะฮ์ลุลสุนนะฮ์หลายท่านที่ได้ตำหนิ และตักเตือนไว้อย่างชัดเจน เช่นคำกล่าวหนึ่งของอิบน์อับบาสที่ว่า “บุคคลใดก็ตามที่ตามคำกล่าวของเขาย่อมมีทั้งยึดถือได้และยึดถือมิได้

¹ หมายถึง บรรดาอโศกต่างๆในทางศาสนานั้นต้องไม่ปฏิบัติ และยืนยันด้วยวิธีการทางความคิดเห็น และการวินิจฉัย (อิญญ์ติฮาด) แต่พึงปฏิบัติด้วยหลักฐานที่มาจากวะฮียูเท่านั้น (Ibn Baz, 1991 : 64)

นอกจากคำกล่าวของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ เท่านั้น” (al-Tabraniy, 1994 : 11941) เหตุนี้การยึดติด (ตะอัศศุบ) บุคคลใดๆนอกจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ หากมองว่าทัศนคติของบุคคลนั้นเท่านั้นคือสิ่งถูกต้องที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม เช่นนั้นถือเป็นการหลงผิดที่โง่เขลา หรืออาจถึงขั้นตกเป็นกาฟิรที่ต้องรับสารภาพผิดซึ่งมีโทษหนัก เช่นการเชื่อว่ามนุษย์จำเป็นต้องปฏิบัติตามอิมามหนึ่งๆ เป็นการเฉพาะ ย่อมเท่ากับเขาได้ยึดเอาผู้นั้นอยู่ในฐานะของท่านนบี ﷺ แล้ว (al-Khajnadiy. n.d : 13-14)

ตัวอย่างตะบรัรุกต่อเวลา เช่นความเชื่อของสังคมมุสลิมในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับความศรัทธา (บะรอเกต) ของคำศ็อนนิศฟูชะฮ์บาน โดยเชื่อว่าการปฏิบัติอิบาดะฮ์ต่างๆในศ็อนนิศฟูชะฮ์บาน ย่อมนำมาซึ่งผลบุญและริชกีมากมาย ดังนั้นวิชาการท่านหนึ่งที่ระบุว่ามุสลิมในประเทศไทยบางท้องถิ่น จะจัดให้มีพิธีกรรมต่างๆทางศาสนาในคำศ็อนสำคัญนี้ เช่น การละหมาดสุนัตนิศฟูชะฮ์บานหลังเสร็จจากมัฆริบแล้ว 2 ร็อกอะฮ์ เสร็จแล้วให้อ่านสุเราะฮ์ยาสีน 3 จบโดยจบแรกให้ดุอาอ์ในใจขอให้อายุยืน จบที่สองขอให้มีลาภบริสุทธิ และจบที่สามขอให้มั่นคงต่อศรัทธา ต่อจากนั้นจะขอดุอาอ์บทเฉพาะ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นเพียงการกำหนดขึ้นมาเองของผู้รู้ศาสนาบางคนโดยอ้างมาจากฮะดีษฎะอ์อิฟและฮะดีษเมาฎูฮ์ดั่งปรากฏอยู่มากมายในตำราภาษามาลายู (ดู ซาฟีอี น.กาหฺ, 2516 : 2/253-258) สอดคล้องกับทัศนคติของอิบนุ เราะญับ เห็นว่า “มีฮะดีษมากมายที่กล่าวถึงความประเสริฐของคำศ็อนนิศฟูชะฮ์บาน ซึ่งมีทัศนคติที่ขัดแย้งกัน โดยส่วนมากเห็นว่าเหล่านั้นล้วนเป็นฮะดีษที่ฎะอ์อิฟ แต่ในส่วนตัวของอิบนุหิบบานถือว่าบางฮะดีษนั้นเศาะฮ์ฮ์จึงได้บันทึกไว้ในตำราอัลเศาะฮ์ฮ์” ของท่าน” และกล่าวอีกว่า “บรรดาตาบิอินทั้งหลายที่เป็นชาวซาม เช่น คอลิด อิบนุ มะฮฺดาน, มักรูฮ, และลูกมาน อิบนุ อามิร เป็นต้นได้ให้ความสำคัญกับศ็อนนิศฟูชะฮ์บาน และพยายามทำอิบาดะฮ์ในศ็อนนั้นจากพฤติกรรมนี้ทำให้ผู้คนนำไปยึดถือว่ามีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญไปด้วย แม้มีคนพูดกันว่าพวกเขานำการกระทำดังกล่าวนี้มาจากเรื่องเล่าอิสรออียียาด (หรือเรื่องเล่าของชาวยิวโบราณ) ครั้นเมื่อชาวนีแพร่หลายออกไปตามหัวเมืองต่างๆผู้คนก็แสดงความเห็นแตกต่างกันไป บางส่วนเห็นด้วยและให้ความสำคัญเช่นพวกเขา เช่นผู้คร่ำเคร่งในอิบาดะฮ์ชาวเมืองบัศเราะฮ์ เป็นต้น ส่วนอุลามาอฺชาวแคว้นอิญาซส่วนใหญ่ เช่น อะฎออ บิน อิบิมะลิกะฮ์ต่างปฏิเสธเรื่องดังกล่าว ดังเช่น ท่านอัศดุเราะฮ์มาน บิน ซัยด บิน อัสลัมได้เล่าจากนักนิติศาสตร์ (ฟุกอฮฺ) ชาวเมืองมะดีนะฮ์ เป็นทัศนคติของบรรดาสาธุศิษย์ของอิมามมาลิก และอุละมาอ์ท่านอื่นๆด้วยว่า ทั้งหมดนั้นล้วนเป็นบิดอะฮ์” และท่านยังอธิบายต่ออีกว่า “สำหรับรูปแบบการฟื้นฟูอิบาดะฮ์ในศ็อนนิศฟูชะฮ์บานนั้นนักอุละมาอ์แห่งแคว้นซามมีความเห็นที่แตกต่างกันเป็น 2 ทัศนคติ คือ (1) เห็นว่าชอบให้ปฏิบัติเป็น ญะมาอะฮ์ในมัสญิด (2) เห็นว่าการรวมกันในมัสญิดเพื่อทำการละหมาด เล่าเรื่องราว และดุอาอ์นั้นเป็นมักรูฮ แต่การที่ใครจะละหมาดเฉพาะในส่วนตัวนั้นไม่ถือเป็นสิ่งมักรูฮ นี่คือทัศนคติของ อัลเอาซาอีย ผู้เป็นอิมาม นักวิชาการฟิกฮ์ และผู้รู้ของชาวแคว้นซาม และนี่น่าจะเป็นสิ่งใกล้เคียงที่สุด (กับความถูกต้อง) อินชาอัลลอฮ์” (Ibn Rajab, 2000 : 263-264) ส่วนบรรดาอุละมาอ์อีกกลุ่มหนึ่งกล่าวชัดเจนว่าไม่มี

หลักฐานใดๆเลยที่ยืนยันถึงความประเสริฐของคำคืนนิศฟูชะฮ์บาน เพราะคืนนั้นก็เหมือนเช่นคำคืนอื่นๆโดยทั่วไป ซึ่งไม่มีบัญญัติศาสนาให้เจาะจงทำอิบาตะฮฺ เนื่องหลักเกณฑ์หนึ่งทางศาสนามีอยู่ว่า “อิบาตะฮฺใดๆที่ศาสนาไม่ได้จำกัดรูปแบบแน่นอน แต่หากนำไปปฏิบัติในรูปแบบที่จำกัดรูปแบบ สิ่งนั้นย่อมเข้าข่ายเป็นบิตอะฮฺ (ดู al-Shāṭibiy, 1992 : 1/229-231) ดังเช่นอรรถาภิธานียได้ยกตัวอย่างพฤติกรรมต่างๆที่เข้าข่ายสิ่งบิตอะฮฺว่า “ ในจำนวนนั้นคือการเคร่งครัดทำอิบาตะฮฺหนึ่งๆโดยเจาะจงในวันเวลาที่เจาะจง ซึ่งรูปแบบเช่นนั้นมิได้กำหนดไว้ในบทบัญญัติศาสนา เช่นการเจาะจงถือศีลอดในวันนิศฟูชะฮ์บาน และเจาะจงลุกขึ้นมาทำอิบาตะฮฺต่างๆในคำคืนนั้น” (ดู al-Shāṭibiy, 1992 : 1/46)

และตัวอย่างตะบ์รูกต่อสถานที่ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับความศิริมงคล (บะรอกัต) ของเราภูเขาในมัสยิดอัลนะบะวี หรือสุสานของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่าเป็นสถานที่เปี่ยมด้วยความมีบะรอกัตและให้โชคลาภที่ผู้เดินทางไปทำฮัจญ์พึงเข้าไปสัมผัส และเชื่อว่าผู้ใดกล่าวคำพูดทางดุอาในมัสยิด ย่อมเป็นการหมิ่นเกียรติ หรือความบะรอกัตของมัสยิด ซึ่งอัลลอฮ์จะทรงให้การทำงานของเขาสีหายไประยะ 40 ปี ความเชื่อเช่นนี้มีปรากฏให้เห็นในรูปแบบของข้อความในหนังสือศาสนา หรือข้อความตามฝาผนังมัสยิดบางแห่งในพื้นที่ โดยอ้างว่าเป็นฮะดีษหรือคำกล่าวของท่านนบี ﷺ เบื้องต้นอาจเจตนาเพื่อกระตุ้นผู้คนให้ระวังต่อการพูดจาอันไม่สมควรขณะอยู่ในมัสยิด เป็นการกระทำที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และไม่เข้าใจว่าการอ้างเช่นนั้นเท่ากับเป็นการกุกความเท็จขึ้นต่อท่านนบี ﷺ ซึ่งเป็นบาปใหญ่ที่มีโทษหนักประการหนึ่ง ดังคำกล่าวของท่านนบี ﷺ ที่เตือนเอาไว้ในฮะดีษเศาะฮี้หฺที่ว่า

((مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ))

(أخرجه البخاري، 110 : 1990 ، مسلم ، 3 : 1991)

ความว่า “ใครที่กล่าวเท็จโดยอ้างถึงฉัน จงเตรียมที่นั่งสำหรับเขาในนรก”

(บันทึก al-Bukhāriy, 1990 : 110 และ Muslim, 1991 : 3)

5.2.3 การอ้างอิงฮะดีษเมาฎูอ์ในกรณีความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์เป็นความเชื่อเปี่ยงเบน และต้องห้ามในทางศาสนา

ดังปรากฏหลักฐานจากฮะดีษเศาะฮี้หฺมากมาย เช่น

((مَنْ أَتَى عَرَافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تَقْبَلْ لَهُ صَلَاةً أُرْعِيَنَّ لَيْلَةً))

(أخرجه مسلم، 2230 : 1991)

ความว่า “ผู้ใดเข้าหาหมอดูและร้องขอบางประการจากเขา การละหมาดของเขาจะไม่ถูกยอมรับ (จากอัลลอฮ์) เป็นเวลาถึง 40 วัน”

(บันทึกโดย Muslim, 1991 : 2230)

อุละมาอ์อะฮ์ลุลสุนนะฮ์บางท่านได้อธิบายว่าระดับของการต้องห้ามในฮะดีษข้างต้น ดังนี้ คือ หากหาหมอดูแล้วถามในสิ่งหนึ่งๆ ที่ต้องการรู้เท่านั้น แต่หากมิได้นำไปปฏิบัติแม้ไม่มีบทต้องลงโทษ แต่ถือเป็นสิ่งฮะรอม แต่หากเชื่อและปฏิบัติตามในสิ่งที่บอก ประการนี้ถือเป็น “กัฟรฺ”

ส่วนการถามเพื่อเป็นการทดสอบ หรือจับเท็จ ย่อมไม่ถือเป็นที่ต้องห้าม เนื่องจากเข้าข่ายตามฮะดีษดังกล่าว (ดู Ibn al-Utamin, 1994 : 2/49)

สำหรับการอ้างฮะดีษมาฎอบบาทเพื่อใช้เป็นข้ออ้างถึงความชอบธรรมของวิชาดังกล่าว กระทั่งเกิดการรอดอ้างการเป็นโตะหโมผู้วิเศษที่สามารถยั้งรู้สิ่งลับ และให้การรักษาด้วยไสยศาสตร์ เกิดการแพร่หลายของความเชื่อต่างๆ ที่ผิดหลักการศาสนาและทำให้ผู้เชื่อเช่นนั้นตกอยู่ในข่ายความผิดในระดับต่างๆ คือ การตั้งภาคี (ชิริก) การปฏิเสธ (กัฟรฺ) หรือความมงาย (ครุอฟาต) ซึ่งเป็นสาเหตุให้ประชาชนผู้หลงเชื่อต้องได้รับความเสียหายทั้งในด้านอะกิดะฮ์และการปฏิบัติอะมัลอิบาดะฮ์ รวมทั้งการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินไปกับความเชื่อมงายเหล่านั้น แต่กระนั้นในสังคมมุสลิมก็ยังมีผู้คนไม่น้อยที่ยังเชื่อสิ่งดังกล่าวอยู่โดยพยายามให้เหตุผลว่ามันคือความรู้ และความสามารถพิเศษที่อัลลอฮ์ทรงประทานและทรงเปิดเผยให้แก่บุคคลบางคนที่พระองค์ทรงประสงค์หรืออ้างว่าไสยศาสตร์มีอยู่จริงเพราะแม้แต่ในอัลกุรอานก็กล่าวเอาไว้ ซึ่งบรรดานบี และวะลีหลายคนมีวิชาเหล่านี้เพื่อป้องกันตัว เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นข้ออ้างที่ไม่ถูกยอมรับตามหลักการอิสลาม และทัศนะของอุละมาอ์อะฮ์ลุลสุนนะฮ์แต่อย่างใด

เช่นเดียวกัน ความเชื่อเกี่ยวกับการเป่ารักษา ซึ่งตามรูปแบบที่ถูกต้องและสอดคล้องกับหลักการศาสนาและถูกแสดงเอาไว้จากสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ นั้นต้องประกอบด้วยเงื่อนไขต่อไปนี้คือ 1) เป็นการเป่าด้วยดุกอาฮ์ที่ได้มาจากอายะฮ์อัลกุรอาน หรือสุนนะฮ์ 2) ถ้อยคำที่ใช้เป่าพึงเป็นภาษาอาหรับที่สามารถท่องจำ และเข้าใจความหมายได้ 3) ผู้ปฏิบัติต้องเป็นบุคคลที่เข้าใจศาสนาและมีอะกิดะฮ์ที่บริสุทธิ์โดยเชื่อว่าการรักษานั้นเป็นเพียงสาเหตุหนึ่งซึ่งผู้ที่ทรงอนุมัติคืออัลลอฮ์เท่านั้น (al-Hakamiy, 1995 : 2/509) ส่วนการเป่ารักษาโดยทั่วไปที่อาศัยอย่างอื่น เช่น ไสยศาสตร์ คาถาอาคม การพึ่งพาต่อผีสังเทวดา และกระทำโดยบุคคลผู้ไร้ความรู้ หรือมีอะกิดะฮ์ที่ไม่ถูกต้องแล้ว ย่อมไม่เป็นที่อนุญาต เนื่องจากสุ่มเสี่ยงต่อการนึกคิดและกระทำในสิ่งที่เป็น การตั้งภาคี หรือชิริกต่ออัลลอฮ์ได้

5.2.4 การอ้างฮะดีษมาฎอบบาทในกรณีความเชื่อเกี่ยวกับการทำนาย การดูดวงและถือโชคกลางเป็นความเชื่อเบี่ยงเบน และต้องห้ามในทางศาสนา

การทำนาย การดูดวงและถือโชคกลาง โดยการอ้างฮะดีษมาฎอบบาทที่ว่าความรู้เหล่านั้นเป็นวิชาภายในหรือความรู้ลับที่อัลลอฮ์ทรงใส่เข้าไปในหัวใจของบ่าวคนหนึ่งซึ่งอาจเป็นโตะหโมหรือวะลีบางคนที่พระองค์ทรงประสงค์ และแท้จริงความรู้ที่ลับนี้เป็นสิ่งถูกเก็บซ่อนไว้ผู้ที่มีคุณสมบัติเท่านั้นที่ควรแก่การครอบครอง ทั้งหมดล้วนเป็นการรอดอ้าง และบ้างก็เป็นการพึ่งพาต่อญิน หรืออำนาจลับต่างๆ ซึ่งเข้าข่ายเป็นการตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ รวมทั้งความเชื่อเรื่องโชคกลางต่างๆ เช่น หากตัดเล็บในวันศุกร์จะนำความเมตตามาสู่เขาและนำความบาปออกไป หรือตัดเล็บในวันเสาร์จะทำให้โรคร้ายออกไปจากตัวเขา ความเชื่อเช่นนี้มักเชื่อมโยงกับไสยศาสตร์ที่เชื่อว่า การทำ การพูด

การคิดบางอย่างอาจนำไปสู่ความโชคร้าย โขคร้ายของมนุษย์ ส่วนในอิสลามถูกสอนให้เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่าง ล้วนถูกกำหนดมาจากอัลลอฮ์ ไม่มีสิ่งใดจะมาอิทธิพลหรือมากำหนดชะตากรรมของมนุษย์ได้ ฉะนั้นการไปเชื่อสิ่งอื่นว่าจะนำโชคร้ายมาให้ ในอิสลามจึงถือว่าเป็นการเข้าข่ายการตั้งภาคี (หรือชิริก) ตั้งระบุในหลักฐานมากมาย เช่น คำกล่าวของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในฮะดีษที่ว่า

((الطَّيْرُ شِرْكُ الطَّيْرِ شِرْكُكَ وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُدْهِبُهُ بِالتَّوَكُّلِ))

(أخرجه ابو داود، 2009 : 3910 ، أحمد ، 1977 : 4183)

ความว่า " ความเชื่อในลางร้ายเป็นการตั้งภาคี ลางร้ายเป็นการตั้งภาคี แต่ว่าพระองค์อัลลอฮ์ทรงทำให้มันหายไปพร้อมกับ การมอบหมาย "

(บันทึกโดย Ahmad, 1977: 4183, Abū Dāwud, 2009 : 3910)¹

และในฮะดีษที่ว่า

((لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَسَحَّرَ أَوْ تُسِحَّرَ لَهُ ، أَوْ تَكَهَّنَ أَوْ تُكَاهَنَ لَهُ ،

أَوْ تَطَيَّرَ أَوْ تُطَيَّرَ لَهُ))

(أخرجه الطبراني، 1994 : 4262)

ความว่า "ไม่ใช่พวกเรา คนที่ทำไสยศาสตร์ หรือขอให้ทำไสยศาสตร์แก่ตนเอง หรือคนที่ทำนาย หรือขอให้ทำนายแก่ตนเอง หรือแก้ลางร้ายหรือขอให้แก้ลางร้ายแก่ตนเอง "

(บันทึกโดย al-Ṭabranī, 1994 : 4262)²

5.2.5 การอ้างอิงฮะดีษเมาฎูอ์ในกรณีความเชื่อเกี่ยวกับอะซีมัด และเครื่องรางของขลังเป็นความเชื่อเบี่ยงเบน และต้องห้ามในทางศาสนา

อะซีมัด และเครื่องรางของขลัง อันหมายถึงวัตถุธาตุชนิดต่างๆที่ถูกทำมาเป็นสิ่งคุ้มกันให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายต่างๆ ซึ่งบ้างก็ทำมาจากเปลือกหอย แร่ธาตุมณีสาร รวมถึงทำจากแผ่นผ้า หรือแผ่นกระดาษ ทั้งหมดเป็นสิ่งต้องห้ามและขัดแย้งกับหลักฐานจากอัลกุรอาน สุนนะฮ์ และทัศนะบรรดาอุละมาอ์อย่างชัดเจน ดังฮะดีษที่ว่า

((إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ، وَالتَّوَلَةَ شِرْكٌ))

(أخرجه ابو داود، 2009 : 3883 ، أحمد ، 1977 : 3604)

¹ อัลอัลบานีย์ระบุเป็นฮะดีษเศาะฮีฮ์ (al-Albānī, 2000a.: 3098)

² อัลอัลบานีย์ระบุเป็นฮะดีษเศาะฮีฮ์ (al-Albānī, 1989 : 2195)

“ความว่า “ฉันได้ยินท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า “อันที่จริงแล้วการเสกเป่าต่าง ๆ เครื่องรางของขลังต่าง ๆ และเครื่องของเสน่ห์ต่าง ๆ นั้นเป็นการตั้งภาคี”

(บันทึกโดย Abū Dāwud,2009: 3883, 'Aḥmad,1977 : 3604)¹

สำหรับกรณีของอะซีมัตที่ทำจากอัลกุรอานนั้นมีทัศนะที่เห็นด้วยนั้นได้อ้างการปฏิบัติของเศาะฮะบะฮ์บางท่านเป็นหลักฐานนั้นคืออะซีมัตที่ว่า

((عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ ، قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا كَلِمَاتٍ نَقُوهُنَّ عِنْدَ النَّوْمِ مِنَ الْفَرْجِ : " بِسْمِ اللَّهِ ، أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ ، مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ ، وَشَرِّ عِبَادِهِ ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ، وَأَنْ يَخْضُرُونِ " ، قَالَ : فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو يُعَلِّمُهَا مَنْ بَلَغَ مِنْ وَلَدِهِ أَنْ يَقُولَهَا عِنْدَ نَوْمِهِ ، وَمَنْ كَانَ مِنْهُمْ صَغِيرًا لَا يَعْقِلُ أَنْ يَحْفَظَهَا ، كَتَبَهَا لَهُ ، فَعَلَّقَهَا فِي عُنُقِهِ))

(أخرجه الترمذي، 1983 : 3528 ، أحمد ، 1977 : 6521)

ความว่า “รายงานจากอัมริน บินซุอัยบ จากบิดาของเขา จากปู่ของเขาว่า เขากล่าวว่าท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้สอนพวกเรากับบรรดาถ้อยคำ โดยให้เราทำการกล่าวมันในขณะที่ทำการนอน อีกทั้งมีความหวาดกลัว ว่า เมื่อบุคคลหนึ่งจากพวกท่านได้มีความหวาดกลัว ดังนั้น เขาก็จึงกล่าวว่า ข้าพเจ้าของความคุ้มครอง ด้วยบรรดาถ้อยคำของพระองค์ที่สมบูรณ์ จากความกริ้วและการลงโทษของพระองค์ , จากความชั่วร้ายของปวงบ่าวของพระองค์ , จากบรรดาการล่อลวงของบรรดาชัยฏอน, จากการทำพวกเขาได้ปรากฏตัว? ท่านอับดุลเลาะห์ บิน อัมร์ (บินอาศ) ได้สอนถ้อยคำเหล่านั้นกับบุตรของเขาที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ให้ทำการกล่าวมันในขณะที่นอน และสำหรับบุตรของท่านที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ท่านก็ทำการเขียนถ้อยคำเหล่านั้นแล้วนำมาไปแขวนที่คอบุตรของเขา”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy, 1983 : 3528, 'Aḥmad,1977 : 6521)

อะซีมัตข้างต้นนี้มีบรรดาอะลูมะฮ์อะซีมัตหลายท่านได้ตั้งข้อสังเกตและวิพากษ์อย่างกว้างขวางต่อความถูกต้องของสายรายงาน เช่น

¹ อัลอัลบานีย์ระบุเป็นอะซีมัตเศาะฮี้ฮ์ (al-Albāniy,1989 : 2195)

ประการที่ 1 มีข้อสังเกตว่าในสายรายงานของหะดีษ มีผู้รายงานชื่อ มุหัมหมัด บิน อีสหาก ที่ถูกวิจารณ์ว่า “มุคัลลัส” กล่าวคือหะดีษมุคัลลัส คือหะดีษที่มีการปกปิดอำพรางในสายรายงานเพื่อให้เห็นว่าเป็นสายรายงานที่สมบูรณ์ไม่มีข้อบกพร่องใดๆ และประการที่ 2 เนื่องบรรดาเศาะหาบะฮ์คนสำคัญหลายท่านต่างมีทัศนะไม่ยอมรับการกระทำนี้ เช่น อิบน์อับบาส, อิบน์มุสอูด, หุซัยฟะฮ์, อัลอะหฺนาฟ (นักวิชาการมัซฮับหะนะฟี) และ ส่วนหนึ่งของนักวิชาการมัซฮับชาฟีอี และรายงานหนึ่งจากอะฮ์มัด ซึ่งมีทัศนะว่าไม่อนุญาตให้แขวนสิ่งใดๆ จากดั่งกล่าว (หมายถึงบทดุอาอ์จากอัลกุรอานและสุนนะฮ์) เพราะคำสั่งห้ามที่ระบุไว้กว้างๆ ในบรรดาหะดีษที่กล่าวมาก่อนหน้านี้

ประเด็นการแขวนอะซีมัดที่ทำมาจากอัลกุรอานจึงพบว่า มีบรรดานักวิชาการเห็นต่างกัน แต่ที่มีน้ำหนักกว่านั้นคือไม่อนุญาต เนื่องเป็นการป้องกันสิ่งที่ไม่ถูกต้องที่จะตามมาภายหลัง และในเรื่องนี้มีหลักฐานที่ระบุการห้ามโดยรวมเอาไว้ (al-Fawzān, 1998 : 2/83) อีกทั้งเป็นการปฏิบัติตามเจตนารมณ์แห่งข้อห้ามโดยรวม (อุมุม) ของหะดีษที่ว่า

((مَنْ تَعَلَّقَ تَمِيْمَةً فَلَا أَمَّ لِلَّهِ لَهُ وَمَنْ تَعَلَّقَ وَدَعَا فَلَا وَاللَّهِ لَهُ))

(أخرجه أحمد ، 1977 : 16951)

ความว่า “ผู้ใดแขวนเครื่องราง อัลลอฮ์ก็จะไม่ให้ความสำเร็จแก่เขา และผู้ใดแขวนวะดะอะฮ์ (เครื่องที่ทำจากเปลือกหอย) อัลลอฮ์ก็จะไม่ให้ความสงบแก่เขา”

(บันทึกโดย 'Aḥmad, 1977 : 16951)¹

อีกทั้งไม่ปรากฏแม้หะดีษสักบทเดียวเลยที่ท่านนบี ﷺ ที่สอนหรือระบุโดยตรงให้นำกุรอานมาทำเครื่องราง มีแต่สอนให้ปฏิบัติตามคำสอนในอัลกุรอาน

ในประเด็นจึงอภิปรายได้ว่า การแขวนอะซีมัด หรือเครื่องรางของขลังโดยทั่วไปย่อมเป็นที่ต้องห้ามตามมติเอกฉันท์ของบรรดาอุละมาอ์ ส่วนอะซีมัดที่ทำมาจากข้อความอายะฮ์อัลกุรอานนั้นแม้เห็นต่างกัน แต่ที่ปลอดภัยและถูกต้องที่สุด คือการงดเว้นการปฏิบัติเนื่องค่านึงถึงหลักป้องกันไว้ก่อนเพื่อป้องกันข้อผิดพลาด (สัจด์ชะรออี) (al-Lajnah al-Dā'imah, 2003 :1/222)

5.2.6 การอ้างอิงหะดีษเมาฎูอ์ในกรณีความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อคนตาย และสุสานเป็นความเชื่อเบี่ยงเบนและเสี่ยงต่อการตั้งภาคี บิดอะฮ์และคุรอฟาต เช่น

กรณีการกล่าวตะฮ์ลีลขณะเดินไปส่งมัยยิตตั้งข้อมูลที่ได้รับจากการสังเกตและสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป็นการปฏิบัติที่เบี่ยงเบน เนื่องการไปส่งมัยยิต (ผู้ตาย) และขอฝังปฏิบัติต่างๆ ในช่วงของการฝัง ที่ปรากฏหลักฐานที่ถูกต้องจากสุนนะฮ์นั้นคือ ส่งเสริมให้ไปส่งในอาคาร

¹ อัลอัลบานีย์ระบุเป็นหะดีษมุฆะอ็อฟ (al-Albāniy, 1987b : 9703)

สงบ และชุดหลุมฝังศพลึกลงไปเป็นแนวตั้ง ในลักษณะที่หันหน้าเข้าหากีบลิต และมีรายงานเช่นกันว่า
ขณะวางมัยยิตลงในหลุมมีสุนนะฮ์ให้ผู้วางกล่าวว่า

((بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَىٰ مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ))

(أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ، 1983 : 1046 ، أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ، 2009 : 3214)

ความว่า “(เราทำสิ่งนี้) ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ และตามแบบฉบับของ
เราะสูลุลลอฮ์”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy, 1983 : 1046, Abū Dāwud, 2009 : 3214)¹

มีรายงานว่าขณะฝังศพ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะใช้มือกอบดินแล้วโปรยลงทางด้าน
ศีรษะของผู้ตายจำนวนสามครั้ง เมื่อฝังเสร็จ ท่านและเศาะหาบะฮ์จะยืนบนหลุมศพเพื่อขอดุอาอ์
ตัชบีตให้ผู้ตาย และกำชับให้เศาะหาบะฮ์ขอดุอาอ์ด้วย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่ถูกต้องใดๆระบุว่าท่าน
เคยนั่งอ่านอัลกุรอานบนหลุมศพ หรือกล่าวตักกีนสอนผู้ตาย ส่วนการก่อหลุมให้สูงขึ้นหรือการสร้างสิ่ง
ปลูกสร้างหรือทำหลังคาเหนือหลุมฝังศพนั้น ก็ไม่มีในแบบฉบับของท่านนบี ﷺ และการปฏิบัติของ
เศาะหาบะฮ์ เช่นมีรายงานว่าท่านอะลี บิน อบีฏอลิบ ที่เคยส่งคนไปตรวจตรา โดยสั่งเศาะฮะบะฮ์ท่าน
หนึ่งให้เปลี่ยนสภาพกระแทงราบเรียบหากพบว่ามีหลุมศพใดทำสูงขึ้นโดยอ้างคำสั่งของท่านนบี ﷺ ที่ว่า

((أَنْ لَا تَدْعَ عِزًّا وَلَا تَمَسُّهُ وَلَا تَطْمَسُّهُ وَلَا قَبْرًا مُشْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتَهُ))

(أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ، 1991 : 969)

ความว่า “ท่านอย่าปล่อยให้มัยรูดขึ้นนอกรอกจากทำลายเสียอย่าให้หลงเหลือ
อยู่ และอย่าปล่อยให้มัยหลุมศพใดๆ (ถูกก่อขึ้นสูง) นอกจากทำให้มันเสมอ
ราบเรียบ”

(บันทึกโดย Muslim, 1991 : 969)

ส่วนกรณีการสอนตักกีนให้แก่ผู้ตายไปแล้ว หรืออ่านบนหลุมฝังศพของเขา จริงแล้ว
คำที่ปรากฏในฮะดีษที่ว่า “ตักกีน” ซึ่งแปลว่าสอนให้รู้ บอกให้เข้าใจหรือนึกได้ ในที่นี้หมายถึงบอกแก่
ผู้ที่ใกล้สิ้นลมให้ตระหนักหรือนึกถึงได้ด้วยถ้อยคำว่า لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ชอบ (มุสตะฮับ) อัน
ควรปฏิบัติโดยเฉพาะแก่ผู้ใกล้เสียชีวิตเพื่อจิตใจของเขาจะได้มั่นคงอยู่กับความหมายดังกล่าว มิได้
หมายถึงบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว หรือถูกฝังในสุสานแต่อย่างใด ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของอุลมะมาอ์
หลายท่านที่ส่งเสริมให้ปฏิบัติต่อผู้ใกล้เสียชีวิตโดยทั่วไปเช่นนั้น แม้นเป็นคนกาฟิรก็ตาม ดังการปฏิบัติ
ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ต่ออบู ฏอลิบ ผู้เป็นลุงขณะใกล้จะเสียชีวิตด้วยหวังว่าอย่างน้อยเขาจะได้จบ
ชีวิตลงบนถ้อยคำนี้ (al-Bukhāriy, 1990 : 3884, Muslim, 1991 : 24)

¹ อัลอัลบานีย์ระบุเป็นฮะดีษเศาะฮี้ฮ์ (ดู al-Albāniy, 1992 : 192)

สำหรับความเข้าใจของคนบางกลุ่มที่ว่าสิ่งเดียวกันสามารถปฏิบัติได้แก่ผู้ตายไปแล้ว หรืออ่านบนหลุมฝังศพของเขาได้ด้วยนั้น และบางคนยังสอนแก่ผู้ตายให้กล่าวคำอื่นๆด้วยเช่น จงกล่าวแก่มุนักร์ และนะกีรฺ สิวา “อัลลอฮ์ คือพระเจ้าของฉัน มุฮัมมัด คือนบีของฉัน อัลกุรอาน คืออิมามของฉัน และอิสลาม คือ ศาสนาของฉัน” เป็นต้น จริงแล้วที่คนเหล่านี้เห็นว่าสามารถอ่านตักกีนให้แก่มัยยิตหลังจากตายไปแล้วได้นั้น อาศัยการอ้างอิงมาจากอะดิษของอบู อูมามะฮ์ คือ

((عن أبي أمامة الباهلي رضي الله عنه قال : إِذَا أَنَا مُتُّ ، فَاصْنَعُوا لِي كَمَا أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَصْنَعَ بِمَوْتَانَا ، أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ “ : إِذَا مَاتَ أَحَدٌ مِنْ إِخْوَانِكُمْ ، فَسَوِّئْتُمُ التُّرَابَ عَلَى قَبْرِهِ ، فَلْيَقُمْ أَحَدُكُمْ عَلَى رَأْسِ قَبْرِهِ ، ثُمَّ لِيَقُلْ : يَا فُلَانُ بَنَ فُلَانَةَ ، فَإِنَّهُ يَسْمَعُهُ وَلَا يُجِيبُ ، ثُمَّ يَقُولُ : يَا فُلَانُ بَنَ فُلَانَةَ ، فَإِنَّهُ يَسْتَوِي قَاعِدًا ، ثُمَّ يَقُولُ : يَا فُلَانُ بَنَ فُلَانَةَ ، فَإِنَّهُ يَقُولُ : أَرْشَدْنَا رَحِمَكَ اللَّهُ ، وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ . فَلْيَقُلْ : اذْكُرْ مَا خَرَجْتَ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا شَهَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، وَأَنَّكَ رَضِيتَ بِاللَّهِ رَبًّا ، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا ، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا ، وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا ، فَإِنَّ مُنْكَرًا وَنَكِيرًا يَأْخُذُ وَاحِدًا مِنْهُمَا بِيَدِ صَاحِبِهِ وَيَقُولُ : انْطَلِقْ بِنَا مَا نَقَعُدُ عِنْدَ مَنْ قَدْ لَقِنَ حُجَّتَهُ ، فَيَكُونُ اللَّهُ حَجِيجَهُ دُونَهُمَا . “ فَقَالَ رَجُلٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَإِنْ لَمْ يَعْرِفْ أُمَّهُ؟ قَالَ : فَيَنْسُبُهُ إِلَى حَوَاءَ ، يَا فُلَانُ بَنَ حَوَاءَ))
(اخرجه الطبراني ، 1983 : 8/24)

ความว่า “เมื่อฉันได้เสียชีวิต พวกท่านจงจัดการเกี่ยวกับฉัน ดังที่ท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ ﷺ ได้ใช้กับเรา ให้จัดการกับบรรดาผู้ตายของเรา ท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ได้ใช้กับเราโดยท่านกล่าวว่า "เมื่อคนใดจากพี่น้องของพวกท่านได้เสียชีวิต พวกท่านจงทำให้ดินบนกุบรูรของเขาเรียบเสมอ และคนหนึ่งจากพวกท่าน จงยืนทางปลายของกุบรูรของเขา หลังจากนั้น เขาจึงกล่าวว่า "โอ้ ชายผู้หนึ่งบุตร ของนางผู้หนึ่ง ดังนั้น เขาก็ได้ทำให้มัยยิตได้ยืน โดยที่มัยยิตก็จะไม่ทำการตอบสนอง หลังจากนั้น เขาก็กล่าวอีกว่า โอ้ ชายผู้หนึ่ง บุตร ของนางผู้หนึ่ง แล้วมัยยิตก็ลุกขึ้นนั่งตัวตรง จากนั้นเขา กล่าวว่า โอ้ ชายผู้หนึ่ง บุตร ของนางผู้หนึ่ง ดังนั้น มัยยิตจึงกล่าวว่า ท่านจงชี้แนะแก่เราด้วยเถิด ขออัลลอฮ์ทรงเมตตาต่อท่าน โดยที่พวกท่านทั้งหลายไม่รู้ตัวหรอก ดังนั้น เขากล่าวว่า "ท่าน (มัยยิต) จงกล่าวกับถ้อยคำที่ท่านดำรงอยู่บนมัน โดยที่ท่านได้จากลาออกจากโลกคุณยา กับคำ

ปฏิญาณว่า แท้จริง ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และมุฮัมมัดนั้นเป็นบ่าว และเป็นศาสนาทูตของพระองค์ และแท้จริง ฉันได้พอใจด้วยกับการที่อัลลอฮ์ทรงเป็นผู้อภิบาล และด้วยกับอิสลามนั้น คือศาสนา และนบีมุฮัมมัด คือ ศาสนาทูต และอัลกุรอานคืออิมาม ดังนั้น มุงกัรและนากริ ต่างจึงมีมิตรสหายของเขา แล้วท่านหนึ่งกล่าวว่า ท่านจงเดินไปกับเราเถิด ไม่มีอะไรที่จะทำให้เรานั่ง (สอบถาม) เกี่ยวกับผู้ที่ถูกสอนกับหลักฐานของเขาแล้ว (หมายถึงเขาได้ตอบคำถามของมุงกัรนะกริแล้ว) " ดังนั้น มีชายคนหนึ่ง ถามท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ว่า หากเขา(ผู้อ่านตัลกิน) ไม่รู้จักมารดาผู้ตายล่ะครับ ? ท่านเราะสูลุลลอฮ์ตอบว่า ก็ให้เขาอ้างไปยังมารดาของที่ชื่อเฮวาร์ คือ (กล่าวว่า) โอ้ ชายผู้หนึ่งบุตรของนางเฮวาร์”

จากการตัดรีจฎูพบว่ายาสัยบของฮะดีษดังกล่าวเป็นเพียงสายสับที่ฎะอียฟ (al-Nawawiy, n.d : 5/304) จึงมีสถานะเป็นฮะดีษฎะอียฟ ซึ่งไม่อาจกล่าวได้อย่างชัดเจนว่ามาจากท่านนบี ﷺ อย่างแท้จริงได้ ขณะที่อุละมาอ์บางท่านกล่าวว่าเป็นเพียงรูปแบบของชาวเมืองซามที่ปฏิบัติในช่วงที่อบูมุสเอบีได้เสียชีวิต (al- Şan‘āniy, 2008 : 2/72) แต่ อุละมาอ์บางท่านตัดสินเป็นฮะดีษที่ไม่ถูกต้อง (ดู Ibn al-Qaiyim, 1984 : 1/206) และบ้างกล่าวว่าเกี่ยวกับการอ่านตัลกินในลักษณะดังกล่าวไม่มีปรากฏในฮะดีษใดๆในระดับเศาะฮี้ฮ์ หรือฮะสันเลย โดยเฉพาะบางท่านกล่าวว่าฮะดีษเกี่ยวกับตัลกินนี้เป็นฮะดีษเมาฎูด้วยซ้ำไป (al- Şan‘āniy, 2008 : 2/113) แต่หลักฐานที่ชัดเจนกว่าคือ คำสั่งใช้ที่ท่านสอนให้กล่าวดุอาอ์ขอการอภัยให้แก่ผู้ตาย หรือดุอาอ์ตัซบีตให้แก่เขาเป็นสุนนะฮ์ที่ได้จากฮะดีษเศาะฮี้ฮ์ คือ

((عن عثمان بن عفان رضي الله عنه قال : كان النبي صلى الله عليه وسلم : (إِذَا فَرَغَ مِنْ دَفْنِ الْمَيِّتِ وَقَفَ عَلَيْهِ ، فَقَالَ : اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ ، وَسَلُّوا لَهُ بِالَّتِيَّتِ ، فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ))

ความว่า “รายงานจากอุษมานกล่าวว่า “ปรากฏว่าท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ เมื่อฝังมัยยิตเสร็จเรียบร้อย ท่านได้หยุดอยู่ หลุมศพ และกล่าวว่า “พวกท่านจงขอภัยโทษแก่พี่น้องของพวกท่านและจงขอให้เกิดความหนักแน่นให้แก่เขา เพราะขณะนี้ เขากำลังถูกสอบสวน”

(บันทึกโดย Abū Dāwud,2009 : 3221)¹

กรณีการเยี่ยมสุสานในวันศุกร์ ซึ่งการเยี่ยมเยียนสุสานในอิสลาม จุดประสงค์หลักคือ เพื่อทบทวนเป็นบทเรียน ใคร่ครวญ คิดถึงอาคิเราะฮ์ และความตาย เป็นบัญญัติศาสนาที่สั่งใช้แก่

¹ อัลอัลบานีย์ระบุเป็นฮะดีษเศาะฮี้ฮ์ (al-Albāniy, 1992 : 178)

บรรดามุสลิมที่เป็นบุรุษเพศทั้งหลายโดยไม่เจาะจงสถานที่ และเวลา ซึ่งข้อควรปฏิบัติในการเยี่ยมคือ การกล่าวให้สลามและขออูอาห์กับผู้ตายทั้งหลายที่อยู่ในกุบรูได้รับการอภัย และความเมตตาจากอัลลอฮ์ (ดู *al-Lajnah al-Dā'imah*, 2003 : 1/434) มิใช่ไปเพื่อหวังขออูอาห์ ณ สุสานของพวกเขา หรือเพื่อการขอตะบ์รูกกับพวกเขา เนื่องการกระทำดังกล่าวย่อมนำไปสู่การชิริกต่ออัลลอฮ์ได้ ซึ่งเวลาของการเยี่ยมนั้นสามารถเยี่ยมเมื่อใดก็ได้ตามสะดวก สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับส่งเสริมให้เยี่ยมหลุมสุสานและอ่านยาซีนให้แก่ญาติผู้ล่วงลับโดยเฉพาะพ่อแม่ในวันศุกร์เนื่องจากเป็นวันพิเศษนั้น ไม่มีระบุเจาะจงไว้ในสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ การปฏิบัติของเศาะฮาบะฮ์ หรือการเห็นชอบของบรรดาอุละมาฮ์สะลัฟแต่อย่างใด เป็นเพียงการอ้างอิงมาจากหลักฐานที่ไม่ถูกต้องซึ่งนอกจากเป็นฮะดีษเมาฎูอ์แล้ว ยังเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับกลุ่มความเชื่อบิดเบือน เช่น ศูฟีย์ และชีอะฮ์ ดังปรากฏในตำราอัลกาฟีว่าส่งเสริมให้เยี่ยมสุสานในวันศุกร์ หรือวันพฤหัสบดีเนื่องเป็นการปฏิบัติโดยประจำของท่านนบี ﷺ ครอบครัว (อะฮ์ลุลบัยต์) ของท่าน ตลอดทั้งบรรดาอิมามทั้งหลาย และอ้างด้วยว่าหากไปเยี่ยมในช่วงเช้าตรู่ก่อนที่ตะวันขึ้นผู้ตายจะได้ยินและโต้ตอบในสิ่งที่พวกเขาวิงวอนขอได้ (ดู *al-Kulainiy*, 1967: 228)

เช่นเดียวกับการเจาะจงเยี่ยมสุสานในวันอีดทั้งสอง ซึ่งเรามักเห็นอยู่เสมอในสังคมมุสลิมหลายๆแห่ง จริงแล้วคำสั่งโดยตรงในเรื่องนี้ไม่มีระบุในหลักฐานที่ถูกต้องใดๆ เลยทั้งอายะฮ์อัลกุรอาน และฮะดีษเศาะฮี้ฮ์ หรือแม้กระทั่งการปฏิบัติของบรรดาเศาะฮาบะฮ์ และสลัฟซอลิฮ์ ดังนั้นนอกจากเพราะอ้างอิงมาจากฮะดีษที่ไม่ถูกต้องแล้ว อาจเป็นประเพณีหนึ่งที่ยึดกันมาแต่อดีตด้วยเหตุผล หรือกุศโลบายให้ญาติพี่น้อง หรือลูกหลานที่แยกครอบครัวไปอาศัยยังแดนไกลได้มีโอกาสกลับมาพร้อมหน้าพร้อมต้ายบ้านเกิด หลังจากเยี่ยมครอบครัวหรือญาติที่มีชีวิตแล้ว ก็ไปเยี่ยมสุสานเพื่อรำลึกและขออูอาห์ให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับ หากเป็นการเยี่ยมแบบธรรมดาเช่นวันอื่นๆ ย่อมส่งเสริมให้ปฏิบัติและไม่ถือว่าผิดอันใด แต่หากปฏิบัติด้วยความเชื่อว่าการเจาะจงเยี่ยมในวันดังกล่าวเป็นคำสั่งจากศาสนา และมีความพิเศษกว่าวันอื่นๆ พร้อมกำหนดให้มีพิธีกรรมต่างๆทางศาสนาขึ้นมามากมายในวันนั้นโดยเฉพาะบางแห่งมีการเข้าไปอยู่ปะปนกันระหว่างชาย หญิงในสุสาน ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามชัดเจน และเท่ากับนำสู่การยึดเอาสุสานเป็นสถานที่จัดพิธีฉลองอันนับเป็นความผิดมหันต์และสู่การทำชิริกได้อีกด้วย (*Ibn al-Qayyim*, 2011 : 1/166)

สำหรับกรณีทำบุญเนื่องครบรอบการตายด้วยการทำบุญ 3 วัน 7 วัน 40 วันหรือ 100 วันนั้นก็ไม่มีการระบุไว้ในหลักฐานที่ถูกต้องและการปฏิบัติของสลัฟซอลิฮ์แต่อย่างใด พบว่าเป็นประเพณีปฏิบัติที่รับอิทธิพลมาจากศาสนาอื่น สอดคล้องกับนักวิจัยท่านหนึ่งที่ว่าก่อนที่จะอิสลามจะเข้ามายังดินแดนแห่งนี้มีผู้นับถือศาสนาพราหมณ์และพุทธอาศัยอยู่ แต่เมื่อชนเหล่านั้นบางส่วนเข้ารับอิสลามแล้ว แต่ความเชื่อและพฤติกรรมเช่นเดิมยังมีอยู่ (ฉวีวรรณ วรณประเสริฐ และคณะ. 2524) แม้นชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติมักอ้างว่าเป็นการทำตามผู้รู้ในแนวทางของมัชฮับซาฟีอี แต่จริงแล้ว

เรื่องนี้มีอิมามอัลชาฟีอี หรืออิมามอันนะวะวียกกล่าวไม่เห็นด้วยต่อการให้บ้านผู้ตายจัดเลี้ยงอาหารในลักษณะที่ว่ำนั้นเลย ส่วนหลักฐานที่อ้างก็ล้วนเป็นฮะดีษเมาฎูอ (ดู al-Shāfi‘iy, 2001 : 1/317) แต่ยังมีบรรดาผู้รู้ศาสนาบางคนพยายามเบี่ยงเบนว่าการจัดเลี้ยง 7 วัน 40 วันหรือ 100 วันนั้นเป็นเพียงการอาสาจัดขึ้นเองของญาติมิตรเพื่อช่วยเหลือครอบครัวผู้ตายต่างหาก โดยหยิบยกเหตุผลอื่นๆ สนับสนุน เช่นอ้างคํากล่าวของท่านฎอวูสที่กล่าวว่า แท้จริงบรรดาผู้ตายนั้น พวกเขา กำลังถูกสอบถามในกุบูรของพวกเขา ถึง 7 วัน และบรรดาเศาะฮาบะฮ์มีความชอบที่จะทำการเลี้ยง (ให้) อาหารแทนจากพวกเขา ในเจ็ดวันดังกล่าว (ดู al-Suyūtiy, 2000: 2/216) เพื่อบริจาคทาน หรือให้อาหารโดยยกผลบุญจากการกระทำดังกล่าวให้แก่ผู้ตาย และอ้างทัศนะหนึ่งของอัลนะวะวีที่ว่า “บรรดานักปราชญ์มุสลิมิน ได้มีมติเห็นพ้องว่า การทำทานเศาะดาเกาะฮ์แก่มัยยิตนั้น ย่อมเป็นประโยชน์และผลบุญถึงกับมัยยิต” (al-Nawawiy, n.d.: 5/209)

ทัศนะและเหตุผลข้างต้นล้วนขัดแย้งและไม่สอดคล้องกับหลักฐานจากฮะดีษเศาะฮีฮ์ที่ท่านนบี ﷺ สั่งให้เลี้ยงอาหารแก่บ้านผู้ตายคือครอบครัวของญะฮ์ฟัรที่ถูกฆ่าตายในสงครามมูฮัตะฮ์ เพื่อเป็นการปลอบใจและเลี้ยงการเป็นภาระแก่พวกเขา คือ

((اصْنَعُوا لِآلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا ، فَقَدْ آتَاهُمْ مَا يَشْعَلُهُمْ))

(أخرجه الترمذي، 1983 : 998 ، أخرجه ابو داود، 2009 : 3132)

ความว่า “พวกท่านจงจัดเตรียมอาหารให้แก่ครอบครัวของญะฮ์ฟัร เนื่องจากพวกเขากำลังมีภาระที่ยุ่งยาก”

(บันทึกโดย al-Tirmidhiy, 1983 : 998, Abū Dāwud, 2009 : 3132)¹

นอกจากนั้นประเพณีการจัดเลี้ยงอาหารเนื่องโอกาสครบรอบการตายมิว่าจะจัดโดยครอบครัวผู้ตายเอง หรือบุคคลอื่นก็ตาม เป็นเพียงทัศนะและมีใช้บัญญัติศาสนาเนื่องไม่มีปรากฏหลักฐานใดๆ จากแบบอย่างของท่านนบี ﷺ หรือการปฏิบัติของบรรดาเศาะลีฟะฮ์ทั้งสิ้น ทว่าเป็นอุตริกรรมที่พึงละทิ้งเนื่องเป็นการปฏิบัติที่เลียนแบบชนต่างศาสนิก (al-Lajnah al-Dā’imah, 2003 : 9/145)

5.2.7 การอ้างอิงฮะดีษเมาฎูอในการปฏิบัติอิบาดะฮ์เกี่ยวกับการทำความสะอาด (ญะฮะฮะเราะฮ) เช่น กรณีการเจาะจงอ่านดุอาอ์ หรือบทอ่านบางบทในการทำญะฮะฮะเราะฮ์ หรือวุฎูอ์ คือ ดุอาอ์ก่อนการทำวุฎูอ์ ดุอาอ์ขณะทำความสะอาดอวัยวะต่างๆ การอ่านอายะฮ์อัลกุรซีย์หลังจากวุฎูอ์ การกล่าวเศาะลาวาตหลังเสร็จจากวุฎูอ์ และการแหงนสายตาสู่ท้องฟ้าขณะอ่านตะชะฮะฮุด หลังจากวุฎูอ์เป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง และเข้าข่ายบิดอะฮ์ หรืออุตริกรรมในศาสนา

¹ อัลอัลบานีย์ระบุเป็นฮะดีษเศาะฮัน (al-Albāniy, 1992 : 211)

สอดคล้องกับหลักเกณฑ์หนึ่งทางศาสนาที่ว่า “ทุกอิบาดะฮ์ที่อ้างอิงมาจากชะดีษ เมาฎูอ์ หรือชะดีษที่ไม่เศาะฮี้ฮ์สิ่งนั้นย่อมถือเป็นบิดอะฮ์” (al-Shāṭibiy,2000 : 1/224-231, al-Albāniy,1992 : 242) กล่าวคือหลักมูลฐานเดิมในเรื่องอิบาดะฮ์ต่างๆ นั้นคือ “อัลเตากีฟียะฮ์” อันหมายถึงก่อนที่จะเริ่มทำการอิบาดะฮ์ใดๆต้องร้องร้อคำสั่งใช้ทางศาสนาที่ชัดเจนเสียก่อนและมีอาจให้การยืนยันในข้อตัดสิน (หรือหุกม) ทั้งหลายได้นอกจากต้องอาศัยหลักฐานที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับในทางศาสนาเท่านั้น

สำหรับกรณีของดุอาอ์นั้น ควรอ่านตามวาระหรือโอกาสต่างๆ อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งบางบทพึงใช้ในรูปแบบและโอกาสเฉพาะ ส่วนบางบทอาจสามารถใช้ได้โดยทั่วไป โดยดุอาอ์ที่ดียิ่งคือที่มาจากอายะฮ์อัลกุรอาน สุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ และร่องรอยคำสอนจากบรรดาสละฟุซซอลิฮ์ หรือที่เรียกว่าดุอาอ์มะอ์ซูร เป็นต้น สำหรับดุอาอ์ที่นำมาเป็นกรณีศึกษาข้างต้นซึ่งเกี่ยวกับกำหนดเจาะจงการอ่านขณะทำวุกูอ์ หรือทำความสะอาดอวัยวะต่างๆ นั้น มีผลกระทบต่อสังคมมุสลิมโดยเหตุผล คือประการแรกเป็นการปฏิบัติอิบาดะฮ์ที่อ้างอิงมาจากหลักฐานที่ไม่ถูกต้องซึ่งเข้าข่ายเป็นการอุตริกรรม หรือบิดอะฮ์ในเรื่องศาสนา (al-Shāṭibiy,1992 : 1/ 224-231, al-Albāniy,1992 : 242) ประการที่สอง เป็นการกล่าวความเท็จต่อท่านนบี ﷺ เนื่องจากมิใช่คำกล่าวของท่านอย่างแท้จริง เป็นเพียงการรายงานของกลุ่มบุคคลที่ไม่ทราบประวัติความเป็นมาอย่างแน่ชัด จึงชวนสงสัยได้ว่ามันอาจเป็นการกุขึ้นมาของพวกเล่าหนาน หรือบรรดาผู้วิชา (Ibn al-Jawziy, 1997:3/454) ซึ่งอาจนำมาปฏิบัติเยี่ยงอิบาดะฮ์ที่เป็นสุนนะฮ์ได้ เพราะหลักเกณฑ์ของอิบาดะฮ์ในลักษณะดังกล่าวจำเป็นสอดคล้องตามบทบัญญัติเท่านั้น (al-Lajnah al-Da’imah, 2003 : 4/353) ประการที่สาม คือ เป็นการกำหนดเจาะจงรูปแบบการปฏิบัติซึ่งบทบัญญัติศาสนามีได้กำหนดเช่นนั้น (Abū Shāmah,1980 : 47-54) และประการสุดท้าย คือ หากผู้ใดตั้งใจใช้ดุอาอ์ที่คลุมเครือเช่นนั้นไปอ่านในขณะทำฎะฮฺเราะฮ์โดยอ้างว่าเป็นสุนนะฮ์ หรือถือเป็นสิ่งที่ชอบให้ปฏิบัติ (มุสตะฮับ) รวมทั้งนำไปปฏิบัติเป็นประจำด้วย เช่นนั้นย่อมถือเป็นความผิดโทษฐานอุตริกรรมในทางศาสนา (Ibn Taymīyah,1988 : 1/42) ทั้งนี้ดุอาอ์ถือเป็นอิบาดะฮ์หนึ่งที่ประเสริฐ ซึ่งอัลลอฮ์ทรงห้ามไว้มิให้ละเมิดเกินเลย จึงควรปฏิบัติให้สอดคล้องที่สุดตามที่มิในบัญญัติศาสนา หรือสุนนะฮ์ เช่นดังที่ปฏิบัติในอิบาดะฮ์อื่นๆ ส่วนใครที่หันเหไปขอด้วยดุอาอ์อื่นๆ แม้นเป็นดุอาอ์ที่ผู้อาวุโสหรือผู้รู้ของกลุ่มต่างๆ แต่งขึ้นมาก็ตาม แต่ดุอาอ์ของท่านนบี ﷺ นั้นย่อมประเสริฐกว่าซึ่งมีอาจมองข้ามได้ เนื่องเป็นดุอาอ์ที่ดีที่สุด และปลอดภัยที่สุดโดยมติเอกฉันท์ของปวงมุสลิมยิ่งกว่าดุอาอ์จากมนุษย์ใดๆ ฉะนั้นการไปยึดถือดุอาอ์ที่ถูกแต่งขึ้นซึ่งมิใช่ดุอาอ์ที่มาจากท่านนบี ﷺ จึงเป็นที่สิ่งทีพึงระวังและนำคำหาม (Ibn Taimīyah,1995 : 22/525) โดยเฉพาะดุอาอ์ในการละหมาด ดังมีรายงานจากอิมามอะฮ์มัดว่าท่านห้ามอ่านดุอาอ์ใดๆในอิบาดะฮ์ที่มีรูปแบบชัดเจน เช่น ในการละหมาด นอกจากดุอาอ์ที่มีหลักฐานจากบทบัญญัติเท่านั้น (ดู al-Nasa’iy, 1964 : 1298)

5.2.8 การอ้างอิงฮะดีษเมาฎูอในการปฏิบัติอิบาดะฮ์เกี่ยวกับการกล่าวเศาะลาวาต ก่อนการอิกอมะฮ์ เป็นการปฏิบัติที่อ้างอิงมาจากหลักฐานที่ไม่ถูกต้อง และไม่ได้รับการยืนยันโดยการปฏิบัติและทัศนะใดๆจากบรรดาเศาะฮาบะฮ์ และอุละมาอ์ที่ถูยกยอมรับของอะฮ์ลุลสุนนะฮ์ การปฏิบัติ เช่นนั้นจึงไม่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับในทางศาสนา เนื่องจากเป็นบิดอะฮ์หนึ่งที่ฟังละทิ้ง สอดคล้องกับ หลักเกณฑ์หนึ่งทางศาสนาที่ว่า “รูปแบบอิบาดะฮ์ใดๆ ที่สะลัฟซอลิฮ์ไม่เคยปฏิบัติ ไม่เคยสั่งสอน และไม่เคยใช้กล่าวอ้างอิงเป็นหลักฐานทางศาสนา สิ่งนั้นถือได้ว่าเป็นบิดอะฮ์” (al-Shāṭibiy, 2000 : 1/361, Ibn Taimīyah, 1990 : 2/591-597)

5.2.9 การอ้างอิงฮะดีษเมาฎูอในการปฏิบัติอิบาดะฮ์เกี่ยวกับการละหมาดสุนัตก่อน ละหมาดวันศุกร์ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกต พบว่าได้อ้างอิงหลักฐานมาจากฮะดีษ ของอุบัยด์ บิน สะอีดซึ่งรายงานจากอับยัยฏู บิน อะบานซึ่งพบพิรุณหนึ่งคือฮะดีษนี้อ้างมาจากอุบัยด์ บิน สะอีด แต่กลับขัดแย้งกันกับอีกคำพูดของอุบัยด์ บิน สะอีดเองที่กล่าวไว้ในโอกาสหนึ่งว่า “ฉันเคย ถามอับยัยฏู (บิน อะบาน อัลชะเกาะฟีย) ว่า : สุฟยาน อัลเชารีย์ได้บอกฉัน โดยรายงานมาจากสุฮัยล์ รายงานจากบิดาของท่าน รายงานจากอบู สุรียเราะฮ์ว่า “ท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า “บุคคลใด ละหมาด (สุนนะฮ์) หลังจากละหมาดญุมอะฮ์ก็จงละหมาดจำนวน 4 ร็อกอะฮ์” อับยัยฏู (บิน อะบาน อัลชะเกาะฟีย) ตอบว่า “นั่นคือสิ่งที่ท่านได้ยินมาจากสุฟยาน แต่ฉันเองได้ยินมาอีกอย่างหนึ่งเช่นนี้ (Hasan, 2008 : 465-466) ซึ่งมีพิรุณหนึ่งที่สังเกตได้คือ นอกจากอับยัยฏู บิน อะบาน อัลชะเกาะฟีย จะขัดแย้งหรือเข้าใจไม่ตรงกันกับสุฟยาน อัลเชารีย์แล้ว หากยังขัดแย้งกับบุคคลที่เชื่อถือได้อื่นๆ อีก ด้วย เช่นที่ปรากฏในตำราอัลเศาะฮี้ฮ์ของมุสลิม ซึ่งมีสายรายงานมาจากบุคคลต่างๆ เช่น สุฟยาน, ญะรียร์, อับดุลลอฮ์ บิน อิดรีส และคอลิด บิน อับดุลลอฮ์ ทั้งหมดรายงานต่อมาจากสุฮัยล์ บิน อปีซอ ลีฮ์ รายงานจากบิดาของท่าน รายงานจากอบู สุรียเราะฮ์ ที่ระบุนามว่า “บุคคลใดละหมาด (สุนนะฮ์) หลังจากละหมาดญุมอะฮ์ก็จงละหมาดจำนวน 4 ร็อกอะฮ์ (บันทึกโดย Muslim, 1991 : 881) เมื่อ เป็นเช่นนี้ย่อมถือได้ว่ารายงานของอับยัยฏู บิน อะบาน อัลชะเกาะฟีย ที่ระบุว่า “บุคคลใดละหมาดก็จง ละหมาด (สุนนะฮ์) ก่อนหน้านั้น (หมายถึงก่อนละหมาดญุมอะฮ์) จำนวน 4 ร็อกอะฮ์ และหลังจากนั้น จำนวน 4 ร็อกอะฮ์” หรือให้ละหมาดสุนัตก่อนละหมาดญุมอะฮ์นั้นย่อมเป็นสิ่งที่ยอมรับมิได้

5.2.10 การอ้างอิงฮะดีษเมาฎูอในการปฏิบัติอิบาดะฮ์เกี่ยวกับกรณีอื่นๆ นอกจากที่ อภิปรายผลมาแล้ว ต่อไปนี้ เช่น การปฏิบัติละหมาดสุนัตต่างๆ การถือศีลอด และการประกอบพิธี ฮัจญ์ ตามที่ปรากฏตัวอย่างในงานวิจัยนี้ อิบาดะฮ์เหล่านั้นย่อมตกอยู่ในภาวะสุ่มเสี่ยงต่อการเป็นชิริก บิดอะฮ์ กุฟร และครุอฟาต

เนื่องรูปแบบอิบาดะฮ์ใดๆ ที่อ้างอิงมาจากฮะดีษฎะอ์ฟิฎิดัน หรือฮะดีษเมาฎูอสิ่ง นั้นย่อมถือเป็นบิดอะฮ์ เนื่องหลักฐานเดิมในเรื่องอิบาดะฮ์ต่างๆ นั้นคือ “อัลเตากีฟียะฮ์” หมายถึง บรรดาอิบาดะฮ์ต่างๆในทางศาสนานั้นต้องไม่ปฏิบัติ และยืนยันด้วยวิธีการอื่นๆ เช่นความคิดเห็น และ

การวินิจฉัยแต่เพียงปฏิบัติด้วยหลักฐานที่มาจากวะฮีย์ ('Ibn Baz,1991: 64) นั่นคือจาก อัลกุรอาน และสุนนะฮ์ของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ผ่านความเข้าใจและยืนยันโดยแนวทางของบรรดาชาวสะลัฟยุคแรกเป็นสำคัญ อิบาตะฮ์ในอิสลามจึงมีอาจใช้แนวทางหรือสูตรใดๆ นอกจากนี้มาพิสูจนข้อตัดสิน (หุก่ม) หนึ่งๆ อันเกี่ยวกับศาสนาได้ ('Ibn Taimīyah,1995 : 2/693-694)

เพราะการปฏิบัติตาม (อิติบาค) ที่แท้จริงต้องสอดคล้องตรงกับบัญญัติศาสนาอย่างแท้จริงต้องมีลักษณะที่สอดคล้องครอบคลุมทั้งใน 6 ด้าน คือ 1) ด้านสาเหตุ 2) ด้านชนิด 3) ด้านจำนวน 4) ด้านวิธีปฏิบัติ 5) ด้านเวลา และ 6) ด้านสถานที่ของการปฏิบัติอิบาดะฮ์นั้นๆ หากไม่สอดคล้องตรงกับบัญญัติศาสนาทั้งใน 6 ด้านดังกล่าวแล้ว การงานหรืออิบาดะฮ์นั้นย่อมไม่ถูกต้องและอาจถือเป็นการอุตริกรรม (บิดอะฮ์) สิ่งแปลกปลอมขึ้นมาในศาสนาของอัลลอฮ์ ('Ibn al-Uthaimīn, 2004:115-116) กล่าวคือ มนุษย์มีอาจกำหนดสาเหตุ ชนิด จำนวน วิธีปฏิบัติ เวลา หรือสถานที่ของการปฏิบัติอิบาดะฮ์ใดๆ ขึ้นมาเองได้ นอกจากตามที่อัลลอฮ์ และเราะสูล ﷺ ของพระองค์กำหนดอย่างสมบูรณ์ไว้แล้วเท่านั้น

ดังนั้นหากผู้ใดอุตริสิ่งหนึ่งๆ ขึ้นแล้วเชื่อมโยงเป็นเรื่องศาสนา ทั้งที่ไม่มีหลักฐานที่สามารถอ้างอิงกันได้เลย สิ่งนั้นย่อมถือเป็นความหลงผิด ไม่เกี่ยวกับศาสนาเลย มิว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาความเชื่อ การปฏิบัติ คำพูดต่างๆ ที่เปิดเผยหรือไม่เปิดเผยก็ตาม อชชาฎิยะได้อธิบายโดยอ้างคำพูดของอิมาม มาลิก ที่ว่า “บุคคลใดอุตริบิดอะฮ์หนึ่งๆขึ้นมาในอิสลามโดยเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่ดี การทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการกล่าวอ้างว่า มุฮัมมัด ﷺ ทรงแสดงการเป็นศาสนทูต (al-Shāṭibiy,2000 : 1/62) ทั้งนี้เพราะอิมามมาลิกได้ยึดหลักฐานจากคำตรัสของอัลลอฮ์ในอายะฮ์ที่ว่า :

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

(سورة المائدة : بعض من آية 3)

ความว่า “วันนี้ข้าได้ให้สมบูรณ์แก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งศาสนาของพวกเจ้าและข้าได้ให้ครบถ้วนแก่พวกเจ้าแล้ว ซึ่งความกรุณาเมตตาของข้า และข้าได้เลือกอิสลามให้เป็นศาสนาแก่พวกเจ้าแล้ว”

(สุเราะฮ์อัลมาอิเตฮ์ : ส่วนหนึ่งของอายะฮ์ 3)

และคำกล่าวของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่กล่าวว่า

((مَنْ أَخَذَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ))

(أخرجه البخاري، 1990 : 2697 ، مسلم، 1991 : 1718)

ความว่า “ผู้ใดประดิษฐ์สิ่งใดสิ่งหนึ่งในกิจการศาสนาของพวกเรา ซึ่งเราไม่ได้สั่ง ดังนั้น สิ่งนั้นจะถูกผลักไส”

(บันทึกโดย al-Bukhāriy,1990 : 2697, Muslim,1991 : 1718)

สำหรับแนวทางแก้ไข จากผลการวิจัยพบว่าสังคมมุสลิมใน 5 จังหวัดชายฝั่งอันดามันโดยเฉพาะผู้มีบทบาทในทางศาสนา เช่น อิมาม เคาะฎิบ บิลาล ผู้นำศาสนา หรือนักวิชาการส่วนใหญ่ยังมีความรู้ ความเข้าใจในทางศาสนาเกี่ยวกับฮะดีษเมาฎูฮ์ที่จำกัด เนื่องจากมีความรู้ด้านศาสนา ระดับปริญญาอื่น 39.4 ระดับอับติดาอียี่ 20.6 ระดับชะนาวิยี่ 17.5 ส่วนใหญ่รับการศึกษาจากสถาบันภายในประเทศ ส่วนระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีเพียง 4.4 เท่านั้น จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการให้ความรู้ความเข้าใจอย่างมีระบบซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่เสนอแนะจากการสัมภาษณ์บรรดานักวิชาการมุสลิม อันได้แก่ 1) รณรงค์ด้วยวิธีการต่างๆที่สามารถทำได้ในส่วนปัจเจกเพื่อให้สังคมมุสลิมตระหนักถึงความสำคัญต่อสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ 2) สนับสนุนส่งเสริมให้สังคมมุสลิมตระหนักและเรียนรู้วิชาการเกี่ยวกับฮะดีษ 3) ควรจัดให้มีการเสวนาทางวิชาการเกี่ยวกับอันตรายของฮะดีษเมาฎูฮ์ระหว่างผู้รู้หรือนักวิชาการมุสลิมฝ่ายต่างๆ 4) แนะนำส่งเสริมให้สังคมมุสลิมรู้จักบรรดาตำราหลักด้านวิชาการฮะดีษ 5) เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเภทของฮะดีษที่สามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานได้ และฮะดีษที่ไม่สามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานได้ผ่านสื่อต่างๆแก่สังคมมุสลิม 6) อธิบายให้สังคมมุสลิมทราบถึงการพยายามทุ่มเทของบรรดาอุละมาอ์ในอดีตต่อการปกป้องฮะดีษหรือสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ 7) การจัดทำ ตำรา สารานุกรม หรือเว็บไซต์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สังคมเกี่ยวกับประเภทและอันตรายของฮะดีษเมาฎูฮ์ หรือฮะดีษแปลกปลอม 8) เสนอให้มีหน่วยงานหนึ่งโดยตรงเพื่อเฝ้าสังเกตการณ์ และป้องกันการแพร่หลายฮะดีษแปลกปลอมในสังคมมุสลิม

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากการอ้างอิงฮะดีษเมาฎูฮ์ในกรณีความเชื่อ และการปฏิบัติอบาดะฮ์ของสังคมมุสลิมใน 5 จังหวัดฝั่งอันดามัน” ครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้านดังนี้

1. การนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลของการวิจัยที่ได้มาจากการวิจัยในครั้งนี้ ควรนำไปดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1.1 นำผลการวิจัยออกเผยแพร่เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับฮะดีษเมาฎูฮ์ และอันตรายของฮะดีษประเภทนี้แก่สังคมมุสลิมผ่านสื่อต่างๆ เช่น ตำรา หนังสือ การสอน การบรรยาย และการพูดคุย

1.2 นำผลการวิจัยออกเผยแพร่ โดยนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาเกี่ยวกับฮะดีษ อะกีดะฮ์ และอิบาดะฮ์ในสถานศึกษาต่างๆ เช่น ปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มัสยิด และสุเหร่า เพื่อจะได้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจนมากขึ้น

1.3 นำผลการวิจัยออกเผยแพร่แก่ผู้ที่มีความสนใจทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องฮะดีษ เพื่อจะได้เกิดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง

2. การทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลของการวิจัยในครั้งนี้ เห็นสมควรให้ศึกษาวิจัยในประเด็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างฮะดีษเมาฎู และฮะดีษฎะอ์ฟในทัศนะของอุละมาฮ์ฮะดีษ และฟูเคาะฮ์

2.2 บทบาทของนักวิชาการมุสลิมไทยต่อการฟื้นฟูสุนนะฮ์และต่อต้านบิดอะฮ์

2.3 ศึกษาข้อแตกต่างระหว่างมะศอลิห์มุรสะละฮ์ และบิดอะฮ์ในประเด็นต่างๆ ทางศาสนา